

ԱՆԴՐԻԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

LA COLOMBE DU MASSIS

MESSAGER DE L'ARMÉNIE

ԿԱՐԱԳԱՐԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԱՅՎԱԶՈՎԻ
ԱՄԲՐՈՍԻԱ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԳՈԼՖԱՅԱՆ.

ԵՐՐԱՐԴ ՏՐՈՒ

Հոկտեմբեր 1857. — թիւ Ժ.

ՓՈՐԻ Զ.

Ի ԳՐԱՆՑԻ Ճ. ԱՐՅԱՐԵԱ
ԵՎ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

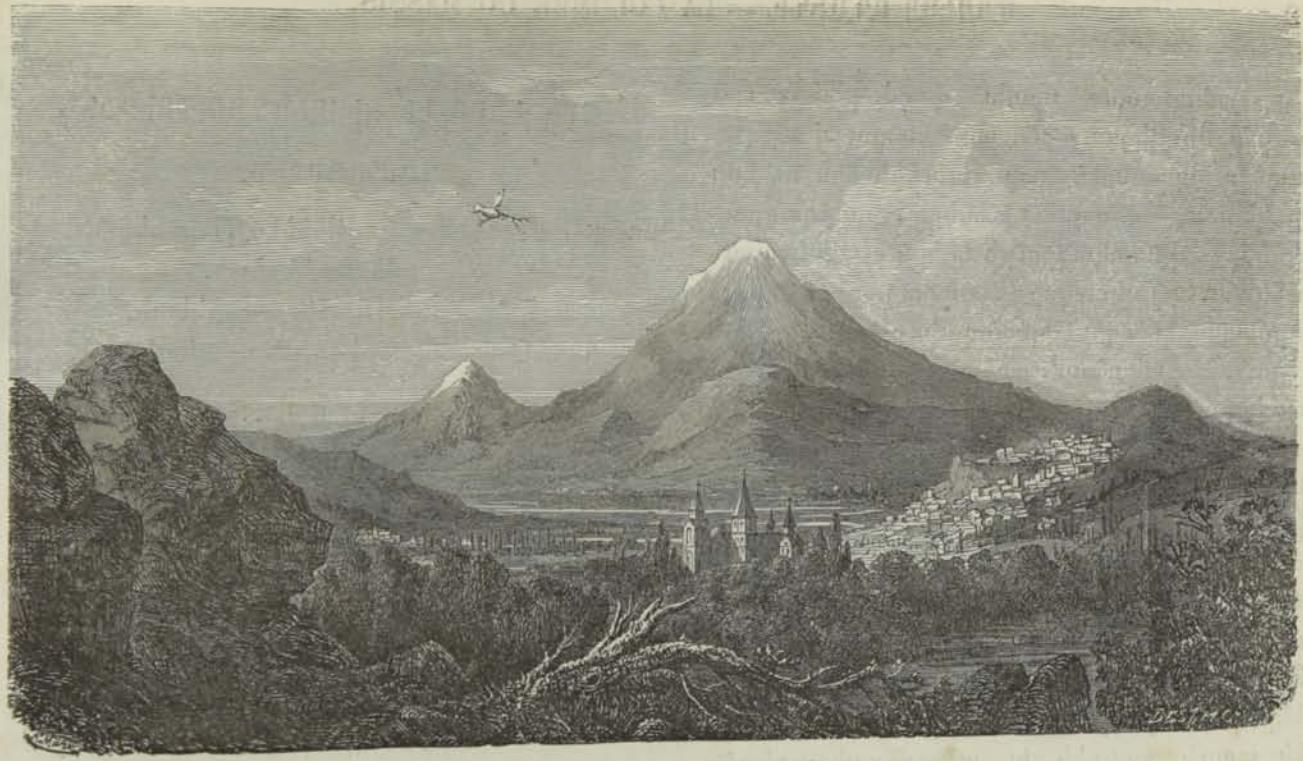
RÉDIGÉ PAR
GABRIEL V. AÏVAZOVSKY
ET
AMBROISE V. CALFA

TROISIÈME ANNÉE

Octobre 1857. — N° 10.

ՅՈՒՅԱԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՅ Ս.ՄԱԿՐՈՅ

Դպրատուն Ազգային, ի Մանիսա :
Դրանիստեան Եսայի Աղա, ի Եաշ :
Եղեանց Նիկոլոս Աւատիքիան , յԱժտէրիսան :
Եղիպար Յարութինեան Աղա, ի Զարբա :
Եղիկեան Պ. Սկրոփի , ի Ճաւա :
Եռաւութիան Յովսէփ Զելկափ , ի Փարիզ :
Եռաւութիան Տիգրան Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Երամեան Գեորգ Պէյ , ի Կ. Պօլիս :
Երամեան Կարապէտ Աղա, ի Կ. Պօլիս :
Երկանեան Պ. Յունիս , ի Կ. Պօլիս :
Երկանեան Նիկոլոս Աղա, ի Կ. Պօլիս :
Զուրիկեան Խաչատոր Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Զօրպէեան Նիկոլայոս Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Էյրաբան Աղայիս Սուկովի Հօփ-Մաքրէր, ի Մուրուա :
Էյլիկուգեկեանց Սարգս Աղա, ի Կ. Պօլիս :
Էնկիւրնեան Պ. Յովհաննէս, ի Փարիզ :
Էմիրձեանց Տէր Պետրոս Քանանայ, ի Խարասու պազար :
Էնքիւրնեանց Աւանիք Աղա, ի Տիխիս :
Էնքիւրնեանց Համբարձում Աղա, ի Տիխիս :
Էքմիքէանց Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Էնկերպէան Բարսեղ Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Թագարեան Գեորգ Աղա, ի Կ. Պօլիս :
Թանգարան Վերանարեան , ի Կ. Պօլիս :
Թանքիանց Ակերանլլը Աւատիքեան , ի Շուշի :
Թէրզէան Տիգրոն Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Թիսրէկերեան Բարսեղ Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Թնկրեան Յակոբ Աղա , ի Լոնսոն :
Թողարքեան Մտելիան ի Կ. Պօլիս :
Թումբասեան , ի Ճաւա :
Խճնախու քարպատաւ, պատրիարքական Փոխանորդ :
Խզմիքանց Աղարքում Աղա , ի Տուշի :
Խիքիւնան Կարապէտ Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Լազարեան Խշիսանց , ի Փերքպարկ . (2 օրինակք) :
Լամարքին, ի Փարիզ :
Լորիս-Մէկիքով , ի Փարիզ :
Լուսաւորեան Դպրոց , ի Նիկոլիպիա :
Խալուզրմիտան Լուսեղն Աղա , ի Խարասու պազար :
Խարաբեանց Բախչի , ի Տիխիս :
Խանամիքիբեան Մարտիրոս , ի Շուշի :
Խաչիկ Աղա քարզման Անդրիյ հիւպատոսին , ի Պաղտառ :
Խաչիկեան Կարապէտ Աղա , ի Ռուման :
Խաչիկեան Յովհաննէս Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Խաղունեան Մանտեսի Փիլիպպոս Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Խարայիան Գեորգ Աղա, ի Պօլիս :
Խըլլըրձան Յակոբ Աղա, ի Նոր Նախիջեւան :
Խորսանձնեան Գեորգ Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Խորսանձնեան Պետրոս Ամբրայ, ի Կ. Պօլիս :
Խուրեան Գարբիէկ Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Խուրտանձնեան Պ. Ճիվին , ի Փարիզ :
Խրմեանց Տէր Սկրոփի Վարդապէտ , ի Վան :
Խոնէ էկիւրէան Պ. Գրիգոր , ի Փարիզ :
Կարապէտեան Պ. Աւետ , ի Ճաւա :
Կարսէն տը թախ , ի Փարիզ :
Կեանօեկեանց Մկրտիչ Յարութինեան , ի Շուշի :
Կեկիւնեան Փիլիպպոս Աղա, ի Կ. Պօլիս :
Կիւմիշնեան Գեորգ Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Կիւմիշնեան Գրիգորիկ Աղա, ի Կ. Պօլիս :
Կիւմիշնեան Պ. Կրօնիդէ , ի Փարիզ :
Կողայիկեանց Միքայէլ , ի Տիխիս :
Կողպէտիկան Կարապէտ Աղա, ի Նոր Նախիջեւան :
Կոստանդնուպոլիս Գրիգոր Աղա , ի Զմիւռնիա :
Կրալէան Պ. Մկրտիչ , ի Կ. Պօլիս :
Կրալութիւնան Պետրոս Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Կրմիշնեան Պ. Կրօնիդէ , ի Փարիզ :
Կողայիկեանց Խաչիկ Աղա , ի Ռուման :
Հաճեան Եղիսաբէր Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Համամձնեան Սարգս Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Համբարձումէան Յասոպոյ Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Հաքիմեանց Պ. Նիկոլոս ի Փերքպարկ :
Հերակլ Հայկացուն, Եշիսան Վրաստանի , ի Տիխիս :
Հոփիսմիտեան Պարոց , ի Զմիւռնիա :
ձեկայիրէեան Մկրտիչ Ամիրայ , ի Լոնսոն :
ձեկայիրէեան Սրբունի Տիկին , ի Կ. Պօլիս :
ձեկայիրէեան Պ. Վարդամ , ի Փարիզ :
ձեկայիրէեան Թովման Աղա , ի Գամքէծ :
ձուպէկեան Ներսէս Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Մակազեան Վրիգոր Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Մակրաբումէան Յասոպոյ Աղա , ի Կ. Պօլիս :
Հաքիմեանց Պ. Նիկոլոս ի Փերքպարկ :
Հերակլ Հայկացուն, Եշիսան Վրաստանի , ի Տիխիս :
Մոխիսմիտեան Յարութին Միքայէկեան , յԱզուլիս :
Մանուկ Պէյ , Գրիգոր Ֆերճատ , ի Փարիզ :
Մանուկ Պէյ Յովհաննէս Մուրաստ , ի Փարիզ :
Մանուկանց Պոլոս Աղա ի Փարիզ :

ՄԱՍԻՆՅԱՅԱԼՈՒԹ

ԱԻԵՏԱԲԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՀԱՅԿԱԶԵԽՈՆ ԹԱՆԳԱՐԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՐՑԱՔՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԶԵԽՈՆ ՎԱՐԺԱՐԱԿԱՆԻՒՆ.

Արդեն իմացած են ազգայինք պատուական Մասիս լրագրոյն 291 թուէն Հայկազեան Վարժարանին տարեկան հարցաքննութեան կատարուիլը. բայց որովհետեւ անշուշտ փափաքելի է իրենց, և մասաւանդ ծնողաց, զիտնալի բարաքանչիւր տրդուն սովորած ուսմունքնեւ անոնցամեն մէկունմէշ ունեցած յառաջադիմութեան աստիճանը, յօժարամիտ փուրութիւր հանդերձ առաջին և երկրորդ մրցանակ առնողներուն եւ զովելի եղողներուն անոններովը, որպէս զի ինչպէս որ հոս մօտէն վերատեսչաց, վարժապետաց, ազգայնոց եւ ծանօթից թիրանացի գովիտներուն արժանի եղան, նեռուէն ալ ծնողաց, ազգականաց, բարեկամաց եւ բոլոր իսկ ազգին դրուատիքն ու խրախուսանքը ընդունե-

լով՝ առաջիկայ սկսած ուսումնական նոր տարւոյն մէջ անցածէն աւելի աշխատելու լորդութիւնն, որպէս ամենայն կերպով խօսք ու լոյս կուտան, և զանք կրցուցընեն :

Քննութիւններն սկսան օգոստոսի 10ին (29 յուլիսի) և հինգ օր միակերպ տասնական ժամ իրաքանչիւր դասերն ու խմբերը վերատեսչաց եւ համագումար վարժապետաց առջեւը քննուելով, հազիւ ամսոյն 15ին երկիրունք հարցաքննելի ուսմունքներն աւարտեցան :

Երկրորդ օրն որ կիրակի եր, սուրբ պատարագին ներկայ եին սովորականնեն աւելի բազմարիւ ազգայինք, ամենքն ալ կարծես թէ ինքնայրդոր ազդմամբ մը եկած, փասն զի ոչ ոք հրաւիրուած էր : Սուրբ պատարագէն ետքը ա-

մենքը յօժարամիտ սրտիւ վարժարանիս մեծ դահլիճը ժողվեցան, ուր սեղաններու վրայ շարուած ու պատերէն կախուած էին հին եւ նոր աշակերտաց զծագրութիւնները, զարդագրութիւնները, դիտակագրութիւններն ու վիմագրութիւնները. երբոք զանոնք մեծաւուշադրութեամբ, զարմացմամբ եւ լիարերան զովութեամբ զննեցին մնցան, ջուրականար՝ դաշնականար եւ սրնգանար աշակերտք քաղցրանուագ երաժշտութեամբ երեք քառորդի չափ ունկնդրաց լսելիքը զուարձացը նելով՝ սրտերնին ցնծալից թերկրանօք եւ ազգասիրական գեղիցիկ իմաստներով ու ազգային յառաջադիմութեան եւ կրքութեան քաղցր զմայլմամբը լեցուցին : Այս ատեն կարգավարը ուսմանց եւ անոնց իւրաքանչիւրին մեջ քաջ հանդիսացողներուն անունները կարդաց, եւ վերատեսչաց մեկը անոր քովը կեցած՝ լիշտակուած ամեն մեկ տղուն բարքին եւ ուսումնասիրութեանը վրայ կարեւոր տեղեկութիւններ կուտար, դիտողութիւններ կընեք : Այս տեղեկութեանց եւ դիտողութեանց համեմատ հանդիսականք աշակերտաց շատերը մեծապէս զովեցին, անոնց այնչափ քիչ ժամանակի մեջ այսչափ յառաջ երբալուն վրայ թէ ի վարս բարեաց եւ թէ յուսմունս՝ զարմացան, վկայեցին միարերան թէ Արեւելք մեկ տարուան մեջ նոյնչափ բան սովորեցընել, վարքերնին այսպէս շտկել եւ բնաւորութիւննին կրթելը նիւրականապէս անկարելի է. նախ ծնողաց շատերուն անուսումնութեանը պատճառաւ, որ փոխանակ վարժապետաց եւ դաստիարակաց օգնելու, անոնց տաժաննելի աշխատանքը թերեւցընելու՝ աւելի կրծանքացըննեն, որոյ տխուր ու ցաւալի փորձը, աւաղ, փոքր իշատէ մեք ալ առինք. եւ երկրորդ՝ ուսումնական դիւրութեանց եւ միջոցներու պակասութիւնը :

Թէ բարի վարուց եւ թէ փոքրաջան ուսումնասիրութեան կողմանէ ըստ հետազայ ցուցակին հանդիսականաց կարգէ դուրս գովութեանը, միանգամայն եւ համօրէն ազգին մտադրութեանն ու սիրոյն արժանի եղողներուն զիսաւրներն են

Պարոնայք

Ցովիաննես Գալստեան, Թաղէոս Պէկեան, Կարապէտ Շահպազեան, Յարութիւն Զրասունեան, Ստեփան Աւետիսեան, Մկրտիչ Մուրատեան, Թագւոր Պարտիզանեան, Առաքել Մոմձեան, Նրիստակս Քեմիսամեան, Վահրամ Ճեղայիրէան :

ԲԱՐԻ ՎՈՐԻ ԵՒ ՌԻՍՈՒՄՆԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԴԱՍ ԱՌԱՋԻՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	ՑՈՎԻԱՆՆԵՍ ԳԱԼՍՏԵԱՆ.
«	ՇԱՐԻ ԼԵՔԻՒՅԵ.
ԵՐԿՐՈՐԴ	ՄԿՐՏԻՉ ԽԱԶԻԿԵԱՆ.
ԳՈՎԵԼՔ.	ԳՐԻԳՈՐ ՊԵՂՋԵԱՆ.

ԴԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	ԿԱՐԱՎԵՏ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ.
«	ԱՐՏԱՂԷՍ ՊԵՂՋԵԱՆ.
«	ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԶՐԱՍՈՒՆԵԱՆ.
«	*ՕՎԿՈ ԺՈՒՊՆԵ.
ԵՐԿՐՈՐԴ	ՍԵՎՈՒԻ ՏԵՄԻՐԴԻՎԱՂԵԱՆ.
ԳՈՎԵԼՔԻՔ.	ՑՈՎԻԱՆՆԵՍ ՏԱՔԵՍԵԱՆ.
«	ԹԱԳԷՈՍ ՊԷԿԵԱՆ.
«	*ՇԱՐԻՍՐԱՅԻՐ ՊՈՄՊՈՅ.
«	*ԵՐՆԵԿՈՐ ՊՈՎՔ.
«	*ԷՄԻԼ ՌԻՄԻՒՅԵ.

ԴԱՍ ԵՐՐՈՐԴ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	ԱՐԻՍՏԱԿՍ ՔԵՄԻՍԱՄԵԱՆ.
ԵՐԿՐՈՐԴ	ՎԱՀՐԱՄ ՃԵՂԱՅԻՐԵԱՆ.
ԵՐՐՈՐԴ	ՑԵՐԵԿՈՍ ԵՐԿԱՆՆԵԱՆ.
ԳՈՎԵԼՔԻՔ.	ԱՌԱՔԵԼ ՄՈՄՁԵԱՆ.
«	ՍԵՎՈՒԻ ՓԱՎԱԳԵԱՆ.
«	ՍԵՐՈՎՔ ՅՈՍԱՊԱՂԵԱՆ.
«	ՎԱՐԴԱՆ ՄՈՒՐԵԱՆ.
«	ԲԱՐՍԵՂ ՄՈՒՐԵԱՆ.
«	ԿԱՐԱՎԵՏ ՊԱՐՏԻԶԱԿԱՆԵԱՆ.
«	ՄԿՐՏԻՉ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ.
«	ԳԵԿՐՈԳ ԱԳՆԱՎՈՐԵԱՆ.
«	ԿՐՈՆԻԴԵՍ ԿԻՄՄԻՇՃԵԱՆ.
«	ԴԱՆԻԵԼ ՔԵՄԻՍԱՄԵԱՆ.
«	ՌՈՒՐԵՆ ՔԵՄԻՍԱՄԵԱՆ.
«	ՆԻԼՈՂԱՅՈՍ ԲԱՐՈՒՆԱԿԵԱՆ.
«	ԽԱԶԻԿ ՕՄԵԱՆ.
«	ՆԱՄԻԱ ՔԱՅԻՖԵԱՆ.
«	ՑՈՎԻԱՆՆԵՍ ԼԵԿԻՒՐԵԱՆ.
«	ՄԻՒՐԱՆ ՔԱՅԻՖԵԱՆ.
«	ԱՐԲԱՆԻ ՔԱՅԻՖԵԱՆ.
«	ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄՈՐԱՏԵԱՆ.

ՈՉ ԳՈՎԵԼՔԻՔ.

«

ՀՐԱՀԱՆԳԲ ՀԱՅԵՐԵՆ ԼԵԶՈՒԻ.

ԴԱՍ Ա. Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Յովիաննես Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Ստեփան Պալատանեան.
«	Սողոմոն Դրանխոյեան.	
ԳՈՎԵԼԻՔ.	Յովիաննես Պըլքիեան.	
«	Գրիգոր Պըլքիեան.	
«	Մկրտիչ Խաչիկեան.	
«	Աստուածատուր Պըլքիեան.	

ԴԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Կարապետ Շահպազեան.
«	Յովիան Երկանեան.	
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Մկրտիչ Մուրատեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	Թաղեռ Պէկեան.	
«	Ստեփան Աւետիսեան.	
«	Խաչիկ Օտեան.	
«	Թագուր Պարտիզանեան.	
«	Յարուբիւն Զրատոնեան.	
«	Սիմոն Տաքեսեան.	
«	Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան.	
«	Արտաշես Պըլքիեան.	

ԴԱՍ ԵՐՐՈՐԴ.

Ի. Ո. Ւ. Մ. Ա.	Խ.	Ի. Ո. Ւ. Մ. Ա.
Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Արտաշես Պըլքիեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Յովիան Երկանեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	Կրօնիդես Կիւմիւշմեան.	
«	Սերովիք Օտապաշեան.	
«	Ռուբեն Քևմիւշմեան.	
«	Կարապետ Պարտիզանեան.	
«	Վարդան Մսերեան.	
«	Յովիաննես Էնկիւրեան.	
«	Նիկողայոս Բարունակեան.	

Ի. Ո. Ւ. Մ. Ա.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Վահրամ Ճեղայիրեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Գեորգ Ազնաւորեան.
«	Բարսեղ Մսերեան.	
«	Գանիկ Քևմիւշմեան.	
«	Միհրան Քափամեան.	

Ի. Ո. Ւ. Մ. Ա.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Դպելո Ժուլենէ.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Ստեփան Պալատանեան.
«	Սողոմոն Դրանխոյեան.	
«	Յովիաննես Պըլքիեան.	

ՀՐԱՀԱՆԳԲ Գ. Ա. Ղ. Ի. Ս. Բ. Լ. Լ. Ե.

ԴԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ.

Ի. Ո. Ւ. Մ. Ա.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Դպելո Ժուլենէ.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Ստեփան Պալատանեան.
«	Սողոմոն Դրանխոյեան.	
«	Յովիաննես Պըլքիեան.	

ԽՈԽՄԲ Բ.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Արտաշես Պըլքիեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	*Օկիւսը Ժիռոյ.
«	Թաղեռ Պէկեան.	
ԳՈՎԵԼԻՔ.	Յարուբիւն Զրատոնեան.	

ԽՈԽՄԲ Գ.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	*Օկիւսը Քառէ.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Թագուր Պարտիզանեան.
«	Ստեփան Աւետիսեան.	
ԳՈՎԵԼԻՔ.	«	*Էմիլ Ռիտիւէ.
«	Հոռերտ Յարուբիւն.	
«	Մկրտիչ Մուրատեան.	
«	Սիմոն Տաքեսեան.	
«	Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան.	
«	«	*Աղեքսանդր Պոտրոյ.
«	«	*Էրնեստ Պովիկ.

ԴԱՍ ԵՐՐՈՐԴ.

Ի. Ո. Ւ. Մ. Ա.	Խ.	Ի. Ո. Ւ. Մ. Ա.
Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Կարապետ Շահպազեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Յովիան Երկանեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	«	Գեորգ Ազնաւորեան.
«	«	Խաչիկ Օտեան.
«	«	Մարտիրոս Մուրատեան.
«	«	Վարդան Մսերեան.

ԽՈԽՄԲ Բ.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Առաքել Մոմեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Արխատակս Քևմիւշմեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	«	Վահրամ Ճեղայիրեան.
«	«	Ռուբեն Քևմիւշմեան.
«	«	Կրօնիդես Կիւմիւշմեան.
«	«	Յովիաննես Էնկիւրեան.
«	«	Բարսեղ Մսերեան.
«	«	Նիկողայոս Բարունակեան.
«	«	Նասիպ Քափաֆեան.
«	«	Սերովիք Օտապաշեան.

ԽՈԽՄԲ Գ.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Դանիել Քևմիւշմեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	«	Կարապետ Պարտիզանեան.
«	«	Սեպուհ Փափագեան.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԳԱՂՂԻԱԿԱՆԵ

Ի ՀԱՅ.

ԴԱՍ Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.

ԽՈԽՄԲ Ա.

Ա. Ա. Զ. Ի. Ն.	ՄՐՑԱՆԱԿ.	Յովիաննես Գալստեան.
----------------	----------	---------------------

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՅԱՆԱԿ.
 «
 ԳՈՎԵԼԻՔ. Ստեփան Պայասանեան,
 Յոդոմոն Դրանխոլեան,
 Յովիաննես Պըլըգլեան,
 Գրիգոր Պըլըգլեան,
 « Մկրտիչ Խաչիկեան,
 « Աստուածատուր Պըլըգլեան.

ԴԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՅԱՆԱԿ.
 ԵՐԿՐՈՐԴ «
 ԳՈՎԵԼԻՔ. Յարուբիւն Զրասունեան,
 Թաղէոս Պէկեան,
 Ստեփան Աւետիսեան,
 Արտաշէս Պըլըգլեան,
 « Թագւոր Պարտիզպանեան,
 « Յովիաննես Տաքեսեան.

ԽՈՒՄԲ Բ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՅԱՆԱԿ.
 «
 ԵՐԿՐՈՐԴ «
 ԳՈՎԵԼԻՔ. Սեպոհ Տեմիրձիպաշեան,
 Կարապետ Շահպազեան,
 Մկրտիչ Մուրատեան,
 Միմոն Տաքեսեան,
 Յուրեկոս Երկանեան,
 Մարտիրոս Մուրատեան,
 Խաչիկ Օտեան.

ԴԱՍ ԵՐՐՈՐԴ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՅԱՆԱԿ.
 ԵՐԿՐՈՐԴ «
 ԳՈՎԵԼԻՔ. Գեորգ Ազնաւորեան,
 Արիստակէս Քեմիսամեան,
 Կրօնիդէս Կիւմիւշմեան,
 Առաքել Մոմձեան,
 Մերովիք Օտապաշեան,
 Վարդան Մսերեան,
 Բարսեղ Մսերեան,
 Վահրամ Ճեղայիրլեան,
 Ռուբէն Քեմիսամեան,
 Յովիաննես Էնկիւրեան,
 Նիկողայոս Բարունակեան,
 Դանիէլ Քեմիսամեան,
 Կարապետ Պարտիզպանեան.

ՀՅՈՒԱՆԳԻԲ ԱՆԴՎԵՐԵՆ ԼԵԶՈՒԻ.

ԴԱՍ ԱՌԱՋԻՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՅԱՆԱԿ.
 «
 ԵՐԿՐՈՐԴ «
 ԳՈՎԵԼԻՔ. Ստեփան Պայասանեան,
 Սոլոմոն Դրանխոլեան,
 Յովիաննես Պըլըգլեան,
 Հոռիերտ Յարուբիւն,
 Արտաշէս Պըլըգլեան,
 Գեորգ Ազնաւորեան,
 Գևիտար Ժիռոյ.

ԴԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ԽՈՒՄԲ Ա.
 Թաղէոս Պէկեան,
 Յարուբիւն Զրասունեան,
 Ստեփան Աւետիսեան,
 *Օկիւսը Քառէ,
 Թագւոր Պարտիզպանեան,
 Սեպոհ Տեմիրձիպաշեան,
 Մկրտիչ Մուրատեան,
 ԽՈՒՄԲ Բ.
 Կարապետ Շահպազեան,
 Աղեքսանդր Պոտրոյ,
 Վահրամ Ճեղայիրլեան,
 Բարսեղ Մսերեան,
 Առաքել Մոմձեան,
 *Էրնեսթ Պովէ,
 *Էմիլ Ռիտիւէ,
 Մերովիք Օտապաշեան,
 Կրօնիդէս Կիւմիւշմեան,
 Նիկողայոս Բարունակեան,
 Դանիէլ Քեմիսամեան,
 Ռուբէն Քեմիսամեան.

ՀՅՈՒԱՆԳԻԲ ԼԱՏԻՆ ԼԵԶՈՒԻ.

ԴԱՍ ԱՌԱՋԻՆ.

ԽՈՒՄԲ Ա.
 Մկրտիչ Խաչիկեան,
 Յովիաննես Գայստեան,
 Գովելի. Գրիգոր Պըլըգլեան,
 ԽՈՒՄԲ Բ.
 Արտաշէս Պըլըգլեան,
 Միմոն Տաքեսեան.

ՀՅՈՒԱՆԳԻԲ ՏՈՃԻԿ ԼԵԶՈՒԻ.

ԴԱՍ ԱՌԱՋԻՆ.

ԽՈՒՄԲ Ա.
 Յարուբիւն Զրասունեան
 Սեպոհ Տեմիրձիպաշեան,
 Մերովիք Օտապաշեան,
 ԽՈՒՄԲ Բ.
 Խաչիկ Օտեան,
 Յուրեկոս Երկանեան,
 Մկրտիչ Մուրատեան,
 Ստեփան Աւետիսեան,
 Թագւոր Պարտիզպանեան,
 Վահրամ Ճեղայիրլեան,
 Առաքել Մոմձեան.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	ԽՈՒՄԲ Գ.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Թուրքն Քեմիսամեան.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ.	Մարտիրոս Մուրատեան.
«	Կարապետ Պարտիզպանեան.
«	Դանիկ Քեմիսամեան.
«	Յովհաննէս Էնկիւրեան.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՅ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Ստեփան Աւետիսեան.
«	Յարուբիւն Զրասունեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Թաղեոս Պէկեան.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ.	Սեպուհ Տեմիրձիպաշեան.
«	Մարտիրոս Մուրատեան.
«	Մկրտիչ Մուրատեան.
«	Սիմոն Տաքեսեան.
«	Յոերեոս Երկանեան.
«	Կարապետ Շահպաղեան.
«	Թագուր Պարտիզպանեան.
«	Յովհաննէս Տաքեսեան.
«	Ս. Պատաշն Պըլըգեան.
«	Ս. Պիտակն Քեմիսամեան.
«	Խաչիկ Օտեան.
«	Սերովիկ Օտապաշեան.
«	Առաքել Մոմճեան.
«	Կրօնիդէս Կիւմիւշճեան.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Գ.Ա.Ղ.Ղ.Ի.ՈՅ

ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	ԽՈՒՄԲ Ա.
ԵՐԿՐՈՐԴ	*Օպէռ Ժուլենէ.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ.	Ստեփան Աւետիսեան.
«	*Օլիւսը Քառէ.
«	*Օլիւսը Ժիռոյ.
«	Յարուբիւն Զրասունեան.
«	Հոռերտ Յարուբիւն.
«	*Էմիլ Ռիտիւէ.
«	ԽՈՒՄԲ Բ.
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Մկրտիչ Մուրատեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Թագուր Պարտիզպանեան.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ.	Սեպուհ Տեմիրձիպաշեան.
«	Յովհաննէս Տաքեսեան.
«	*Աղեքսանդր Պոտրոյ.
«	Կարապետ Պարտիզպանեան.
«	Յովհաննէս Էնկիւրեան.
«	Միհրան Քաֆաֆեան.
«	Բարսեղ Մոերեան.
«	Նիկոլայոս Բարունակեան.
«	Մարտիրոս Մուրատեան.

ԹՈՒԱԲՈՆՈՒԹԻՒՆ.

ԴԱՍ ԱՌԱՋԻՆ.

ԽՈՒՄԲ Ա.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Թաղեոս Պէկեան.
-----------------	----------------

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑԱՆԱԿ.	*Օպէռ Ժուլենէ.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ.	Յարուբիւն Զրասունեան.
«	Արտաշէս Պըլըգեան.
«	*Օլիւսը Ժառոյ.
«	Կարապետ Պարտիզպանեան.
«	Հոռերտ Յարուբիւն.
«	*Էմիլ Ռիտիւէ.
ԽՈՒՄԲ Բ.	ԽՈՒՄԲ Բ.
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Յովհաննէս Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Գրիգոր Պըլըգեան.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ.	Մկրտիչ Խաչիկեան.
«	*Նարէ Լեքիւէ.
«	ԵՐԿՐՈՒԾՈՒԹԻՒՆ.
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Յովհաննէս Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Մկրտիչ Խաչիկեան.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ.	Գրիգոր Պըլըգեան.
«	*Նարէ Լեքիւէ.

ԵՌԱՆԿԻՒԱԶԱՓՈՒԹԻՒՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Յովիաննես Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ և Մկրտիչ Խաչիկեան.

ՇԱՐԺԱԲԱՌԱՌԻԹԻՒՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Յովիաննես Գալստեան.

ԲՆԱԳԻՑՑՈՒԹԻՒՆ.

ԴԱՍ ԱՌԱՋԻՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Յովիաննես Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ և Գրիգոր Պըյըզեան.
“ Մկրտիչ Խաչիկեան.
ԳՈՎԵԼԻ. *Շարլ Լեքիւյէ.
ԽՈՒՄԲ Բ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. *Օպէռ Ֆուլնէ.

ԵՐԿՐՈՐԴ և *Օկիւսք Ժիոոյ.
“ Սողոմոն Դրանխոյեան.
ԳՈՎԵԼԻ. Ստեփան Պալասանեան.
“ Յովիաննես Պըյըզեան.
“ Յարուբիւն Զրասունեան.
“ Շմիլ Ռիտիւէ.
“ *Օկիւսք Քառէ.
“ Արտաշէս Պըյըզեան.
“ Աստուածատուր Պըյըզեան.

ԲՆԱԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Յովիաննես Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ և Գրիգոր Պըյըզեան.
“ Մկրտիչ Խաչիկեան.
ԳՈՎԵԼԻ. *Շարլ Լեքիւյէ.
“ Ստեփան Պալասանեան.
“ Յովիաննես Պըյըզեան.
“ Սողոմոն Դրանխոյեան.

ԲՆԱՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Յովիաննես Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ և Գրիգոր Պըյըզեան.
“ Մկրտիչ Խաչիկեան.
ԳՈՎԵԼԻ. *Շարլ Լեքիւյէ.

ՏԻԵԶԵՐԸԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Յովիաննես Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ և Գրիգոր Պըյըզեան.
“ Մկրտիչ Խաչիկեան.

ՄԵՐԵՆԱԲԱՌԱՌԻԹԻՒՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Յովիաննես Գալստեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ և Գրիգոր Պըյըզեան.
“ Մկրտիչ Խաչիկեան.
ԳՈՎԵԼԻ. *Շարլ Լեքիւյէ.

ՀԱՇՈՒԵԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Թաղէոս Պէկեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ “ Յովիաննես Պըյըզեան.
“ Յարուբիւն Զրասունեան.
ԳՈՎԵԼԻ. *Օկիւսք Ժիոոյ.

ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐԷՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Կարապէտ Շահպազեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ “ Խաչիկ Օտեան.
Մարտիրոս Մուրատեան.
Յուերէոս Երկանեան.
Առաքէլ Մոմձեան.
Արտաշէս Պըյըզեան.
Յարուբիւն Զրասունեան.
Արխտակէս Քեմիսամձեան.
Մկրտիչ Մուրատեան.
Յովիաննես Տաքեսեան.
Սեպուհ Տեմիրճիպաշէան.
Թաղէոս Պէկեան.
Կրօնիդէս Կիւմիւշմանէան.
Սերովէ Օտապաշէան.
Կարապէտ Պարտիզպանեան.
Նասիպ Քաֆաֆեան.
Մուրէն Քեմիսամձեան.
Յովիաննես Խնկիւրեան.
Ղահրամ Ճեզայիրէան.
Ղարդան Մսերեան.
Գեորգ Ազնաւորեան.
Միհրան Քաֆաֆեան.
Բարսեղ Մսերեան.
Ստեփան Աւետիսեան.
Դանիկ Քեմիսամձեան.
Հոռբերտ Յարուբիւն.
Սիմոն Տաքեսեան.
Նիկողայոս Բարունակեան.

ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՂԱՄՐԷՆ.

ԽՈՒՄԲ Ա.
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. *Օպէռ Ֆուլնէ.
ԵՐԿՐՈՐԴ “ Յարուբիւն Զրասունեան.
*Օկիւսք Քառէ.
Յուերէոս Երկանեան.
*Շմիլ Ռիտիւէ.
Թագուր Պարտիզպանեան.
Յովիաննես Տաքեսեան.
Խաչիկ Օտեան.

ԳՈՎԵԼԻՔ.	*Օկիւսք Ժիռոյ.
«	Թաղէսոս Պէկեան.
«	Սեպուհ Տեմիրձիպաշեան.
«	Ստեփան Աւետիսեան.
«	Հոռբերտ Յարուբիւն.
«	Սիմոն Տաքեսեան.
«	*Աղեքսանդր Պոտրոյ.
«	*Էրնեսդ Պովկ.
«	Մարտիրոս Մուրատեան.
ԽՈԽԵԲ Բ.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Կարապետ Շահպազեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Մկրտիչ Մուրատեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	Ռուբեն Քեմիսամեան.
«	Վահրամ Ճեզալիբիւն.
«	Արխտակէս Քեմիսամեան.
«	Առաքէլ Մոմձեան.
«	Բարսեղ Մսերեան.
«	Նասիպ Քաֆաֆեան.
«	Գեորգ Ազնաւորեան.
«	Յովհաննէս Էնկիւրեան.
«	Կրօնիդէս Կիւմիշմեան.
«	Վարդան Մսերեան.
«	Սերովիք Յոտապաշեան.
«	Դանիէլ Քեմիսամեան.
«	Նիկողոս Բարունակեան.
«	Կարապետ Պարտիզպանեան.
«	Սեպուհ Փափազեան.
«	Միհրան Քաֆաֆեան.
ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.	
ԽՈԽԵԲ Ա.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Յոերենս Երկանեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	*Օպէռ Ժուլնէ.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	Յովհաննէս Պըլըզլեան.
«	Արտաշէս Պըլըզլեան.
ԽՈԽԵԲ Բ.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Սրիստակէս Քեմիսամեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Բարսեղ Մսերեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	Կարապետ Պարտիզպանեան.
«	
ԳԱՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.	
ԽՈԽԵԲ Ա.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Գրիգոր Պըլըզլեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Յովհաննէս Պըլըզլեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	ԽՈԽԵԲ Բ.
«	Բուրեն Քեմիսամեան.
«	Արխտակէս Քեմիսամեան.
«	Բարսեղ Մսերեան.
«	Կարապետ Պարտիզպանեան.
ԳԱՇՆԱԿ.	
ԳԱՍ ԱՌԱՋԻՆ.	
ԽՈԽԵԲ Ա.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Արտաշէս Պըլըզլեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Մկրտիչ Խաչիկեան.
ԽՈԽԵԲ Բ.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	*Օկիւսք Ժիռոյ.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Հոռբերտ Յարուբիւն.
ԽՈԽԵԲ Գ.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Թագուր Պարտիզպանեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Վարդան Մսերեան.

ԽՈԽԵԲ Բ.	Յարուբիւն Զրասունեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Մերովիք Յոտապաշեան.
ԽՈԽԵԲ Գ.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Յովհաննէս էնկիւրեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Մկրտիչ Մուրատեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	Սեպուհ Տեմիրձիպաշեան.
«	Սիմոն Տաքեսեան.
«	Կրօնիդէս Կիւմիշմեան.
«	Կարապետ Պարտիզպանեան.
«	Առաքէլ Մոմձեան.
«	Վահրամ Ճեզալիբիւն.
«	Ռուբեն Քեմիսամեան.
«	Դուրիկ Պատիրեան.
«	Յանիկ Քեմիսամեան.
«	Նիկողոս Բարունակեան.
«	*Աղեքսանդր Պոտրոյ.
«	*Էրնեսդ Պովկ.
«	Մարտիրոս Մուրատեան.
«	Միհրան Քաֆաֆեան.
«	
ԿԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.	
ԽՈԽԵԲ Ա.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Սողոմոն Դրանխոլեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Մտեփան Պալասանեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	
«	Խովհաննէս էնկիւրեան.
«	Մկրտիչ Մուրատեան.
«	Սողոմոն Դրանխոլեան.
«	Վահրամ Ճեզալիբիւն.
«	Ռուբեն Քեմիսամեան.
«	Դուրիկ Պատիրեան.
«	Յանիկ Քեմիսամեան.
«	Նիկողոս Բարունակեան.
«	*Աղեքսանդր Պոտրոյ.
«	*Էրնեսդ Պովկ.
«	Մարտիրոս Մուրատեան.
«	Միհրան Քաֆաֆեան.
«	
ԿԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԻՑԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.	
ԽՈԽԵԲ Ա.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Սողոմոն Դրանխոլեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Մտեփան Պալասանեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	
«	Խովհաննէս էնկիւրեան.
«	Մկրտիչ Մուրատեան.
«	Սողոմոն Դրանխոլեան.
«	Վահրամ Ճեզալիբիւն.
«	Ռուբեն Քեմիսամեան.
«	Դուրիկ Պատիրեան.
«	Յանիկ Քեմիսամեան.
«	Նիկողոս Բարունակեան.
«	*Աղեքսանդր Պոտրոյ.
«	*Էրնեսդ Պովկ.
«	Մարտիրոս Մուրատեան.
«	Միհրան Քաֆաֆեան.
«	
ԿԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԻՑԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.	
ԽՈԽԵԲ Ա.	
ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ.	Սողոմոն Դրանխոլեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ	Մտեփան Պալասանեան.
ԳՈՎԵԼԻՔ.	
«	Խովհաննէս էնկիւրեան.
«	Մկրտիչ Մուրատեան.
«	Սողոմոն Դրանխոլեան.
«	Վահրամ Ճեզալիբիւն.
«	Ռուբեն Քեմիսամեան.
«	Դուրիկ Պատիրեան.
«	Յանիկ Քեմիսամեան.
«	Նիկողոս Բարունակեան.
«	*Աղեքսանդր Պոտրոյ.
«	*Էրնեսդ Պովկ.
«	Մարտիրոս Մուրատեան.
«	Միհրան Քաֆաֆեան.
«	

ԴԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ԽՈՒՄԲ Ա.

- ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Սիմոն Տաքեսեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ գ Առաքել Մոմձեան.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ. Վահրամ Ճեզայիրեան.
« Մկրտիչ Մուրատեան.
« Ստեփան Աւետիսեան.
« Խաչիկ Օտեան.
« Դանիէլ Քեմիսամեան.
« Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան.

ՍՐԻՆԳ.

- ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Խուրեն Երամեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ գ Գրիգոր Խօնչեկիւլեան.

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԻՔ.

ԽՈՒՄԲ Ա.

- ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. *Օպեռ Ժուռնէ.
ԵՐԿՐՈՐԴ գ Աղեքսանդր Պոտրոյ.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ. Յովհաննէս Պըյըզեան.
« Նախապ Քաֆաֆեան.
« Յիկիսր Քառէ.
« Սերովիք Օտապաշեան.
« Արտաշէս Պըյըզեան.
« Թադէոս Պէկեան.
« Յիկիսր Ժիռոյ.
« Սեպուհ Տեմիրճիպաշեան.
« Խուրեն Քեմիսամեան.
« Յուերէս Երկանեան.
« Հոռքերտ Յարուբիւն.
« Վարդան Մսերեան.
« Մկրտիչ Մուրատեան.

ԽՈՒՄԲ Բ.

- ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ. Կրօնիդէս Կիւմիւշեան.
ԵՐԿՐՈՐԴ. գ Առաքել Մոմձեան.
ԳՈՎԵԼԻՒԹ. Թագուր Պարտիզպանեան.
« Միհրան Քաֆաֆեան.
« Գեորգ Ազնաւորեան.
« Նիկողայոս Բարունակեան.
« Յովհաննէս Լնկիւրեան.
« Մարտիրոս Մուրատեան.
« Արխատակէս Քեմիսամեան.
« Վահրամ Ճեզայիրեան.
« Կարապետ Շահպազեան.
« Բարսեղ Մսերեան.
« Սիմոն Տաքեսեան.

ԳՈՎԵԼԻՒԹ.

- Ստեփան Աւետիսեան.
*Էմիլ Ռիտիւէ.
Դանիէլ Քեմիսամեան.
Կարապետ Պարտիզպանեան.
Սեպուհ Փափազեան.
*Էրնեսր Պովի.

Անցեալ տարւոյն մէջ յերեսաց քշնամեաց յառաջադիմուրեան ազգիս քաշած բազմադիմի աղեկործութիւննին մոռանալով աշակերտք, իրենց այս ուսումնական երկրորդ տարին մեծ եռանդով, ջանքով ու փափաքով սկսան, եւ իրենց ջանքին եւ աշխատանաց. նպատակ դրած են Սատուծոյ փառքը, ազգին օգուտը, ծնողաց եւ ազգակցաց ուրախութիւնն ու ազգային փարժարանին պարծանքը: Գեղեցիկ նպատակ. այսպիսի հոգով վառեալ անձինք ինչեր ըրեր ու գործեր են աշխարհիս մէջ, եւ որպիսի զարմանալիք անոնց մտքեն ու ձեռքեն ջնն ելած... : Քաջայոյս եմք որ մեր այս հոգուով վառուած, զօրացած ու քաջակերուած սիրուն աշակերտքն ալ երեւոց այժմ, այլ անշուշտ իրենց ուսման ընթացքը մեծաւ յաջողուրեամբ ու գովասանութեամբ պատկերն յետոյ, սիրելի Ազգերնուս լոյս ի խաւարի եւ ապաւեն փրկութեան պիտի ըլլան, որ է միակ մեր ձգանց ու նեղուրեանց ցանկալի վախճանը, պըսականամբար կետը:

Մուրատեան փարժարաննէս հետերնիս ելած աշակերտաց վեցը ուսմունքնին գովուրեամբ աւարտելով անցեալ ամսոյն մէջ վարժարաննէս մեկնեցան. Պարոնայք Յովհաննէս Գալստեան, Սողոմոն Դրանիստեան, Մկրտիչ Խաչիկեան, Ստեփան Պալասանեան, Սստուածատուր Պըյըզեան իրենց հայրենիքը դարձան ի Մոլուաւիա. Պ. Գրիգոր Պըյըզեանը քաղաքիս մէջ իրաւագիտուրեան դպրոց մը մտաւ՝ փաստաբանութիւն սովորելու. Եղբայրը Պ. Յովհաննէսն եւս Փարիզու մօտ ժուանվիլ քաղաքը զնաց՝ ապարակի (չիփրիք) մը մէջ գործնական երկրագործութեան վարժելու :

Այս ազնիւ պատանեաց սովորած ուսմունքներն ու անոնց մէջ ունեցած աստիճաննին իրենց հնգամեայ հարցաքննութեանց տպուած ցուցակներուն մէջ յայտնի կըտեսնուին. հոս ցանկալի պարտք մըն է մեզ վկայել եւ ցնծուրեամբ ազգերնուս աւետել, եւ միանգամայն խնդակից լինել իրեն՝ որ վեց ուսեալ եւ ճշմարիտ ազգասէր անձինք իր ծոցն աւելցան, որք մեծ սէր ու փա-

փաք ունին ազգերնուն զարգացմանն ու պայծառութեանը, որուն համար եւ սրտի մտօք պիտի աշխատին : Այս գովելի վախճանին հասնելու ուսումնական կարողութիւն չափակիր իրենց, ինչպէս որ մէջերնէն ոմանց այլ եւ այլ անգամ Աղաւնուոյ մէջ հրատարակած ինքնաստեղծ հատուածներէն ու գեղեցիկ բարգմանութիւններէն քաջայտ է. քաղաքական պաշտպանութիւն ու դրամական ձեռնտութիւն եւս կրխուտանան իրենց մէծապատի եւ ազգասէր Աղայք Եսայի Դրանխուեան, Կարապետ Խաչիկեան, Յակոր Պըլյան, Մսերեան Յովիաննէս եւ Աստուածատուր, Յովիաննէս Տոնիկի Զարան, եւ այլք. այնպէս, որ անտարակոյս եմք, շատ չանցնիր այս գիտուն եւ ազգասէր պատանեկաց անդուչ ջանիւքը Մոլտաւիոյ մեր ազգայինք հայկական ուսումնականութեան մէջ փառաւոր տեղի մը պիտի ունենան. վասն զի այս ժրաշան ուսումնականաց ձեռօք իրենց մանկունքը գիր գրելէնու կարդայէն սկսեալ մինչեւ երկրաչափութեան, հանրահաշուի

ու եռանկիւնաչափութեան բարձր ու խրթին հաշիւներուն խելք պիտի հասցընեն, բնագիտութեան բնալուծութեան, մեքենաբանութեան ու շարժաբանութեան հրաշալեաց տեղեակ պիտի ըլլան, գրծագրութեամբ, նկարըութեամբ ու միմագրութեամբ կարող պիտի ըլլան որ եւ իցէ ազգօգուտ անձի եւ գործողութեան լիշտաւելը կենդանի պահել, եւ որ մնձ քան զամենայն՝ հայասիրութիւն, ազգային լեզու, պատմութիւն եւ զրագիտութիւն պիտի սովորին հանդերձ զաղղիարէն եւ անգղիարէն լեզուաց, ընդհանուր ազգաց պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ տիեզերագրութեան քաջավարք հմտութեամբ :

Մաղրեմք իրենց, ուրեմն, յաջողութիւն յամենայնի եւ քաջառողջ երկարակեցութիւն, որպէս զի առանց մէկ արգելքի կարող լիցին մտքերնուն ու սրտերնուն մէջ եղած գեղեցիկ խորնութղներն ի գործ դնել դիւրութեամբ յօգուտ եւ ի փառս հայկագեան գրոնիս :

ՍՈ.ՀՄԱՆՔ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑՑ ԵԿԵՊԵՏՈՎԱՅ Ի ՌԱԽԵԱՆ.

(Եարակարութիւն. Տես էջ 52. 78 172.)

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՀԱՅՈՅ ԵՊԻԿՈՊՈՍԿԱՆ ԱՏԵԱՆԵՐՈՒԽ
ԵՒ ՀՈԳԵԽՈՐԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆՑԸ Վ. ՐԱՅ.

Ա. — Եալիսկոպոսական Ատեանք.

ՀԲ.

Լուսաւորչական Հայոց ամեն մէկ քեմին մէջ այն դաւանութեան համար մէյմէկ եալիսկոպոսական Ատեան կը գտնուի՝ չորս չորս անդամով, որ են վարդապետ մը եւ երեք աւագերէց կամ քահանայ : Ատենին նախագահը վիճակաւոր Առաջնորդն է :

ՀԳ.

Հայոց եալիսկոպոսական Ատեաններուն անդամները վիճակաւոր Առաջնորդաց որոշմամբը կը դրուին, եւ անոնք իրենց ըրած ընտրութեանը կուտան էջմիածնի Միւնհովրայ տեղեկութիւն կուտան էջմիածնի Միւնհովրին :

ՀԴ.

Իւրաքանչիւր քեմի եալիսկոպոսական Ատեան-

ներուն դիւրանատունը կազմողներն են Ատենադպիր մը, Թարգման մը, Գործակատար մը, որ միանգամայն Գանձապետի ու Դիւրանապետի պաշտօնները կը կատարէ, եւ դիւրանատան ծառայութեանը պէտք եղածին չափ սպասաւորներ : Այս պաշտօնատէրները եալիսկոպոսական Ատենին ընտրութեամբը կորոշուին ու վիճակաւոր Առաջնորդին հրամանաւը կը հատատուին : Ատենադպիրն ու գործակատարը պատույ աստիճաններէն տասներորդին մէջ կը գտնուին, իսկ Թարգմանը երկոտասաններորդին մէջ, քանի որ այն պաշտօններուն մէջ կը մնան, եւ թէ որ առաջուց կամ ուրիշ տեղ պաշտօն կատարած ըլլալով՝ աւելի բարձր աստիճաններ չունին :

ՀԵ.

Հայոց եալիսկոպոսական Ատեաններուն անդամները, եւ անոնց դիւրանատուններուն պաշտօնատէրները իրենց ծառայութիւնը ձեռքառնելու ժամանակ՝ հասարակաց օրենսդրութեան համեմատ երդում կը նեն որ հաւատարմութեամբ ծա-

ուայեն վեհափառ կայսեր, եւ իրենց պարտքերը մէջ կատարեն :

Հ. 2.

Գործողութեանցքննուրիւն ու դատաստաններն ընկելու համար՝ Եպիսկոպոսական Ստեաններուն մէջ եւս նոյն կարգը կըպահուի՝ ինչ որ դրուած է էջմիածնի Սիւննողոսին մէջ :

Հ. 3.

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վիճակաւոր և պիտի կոպոսաց Ստեաններուն ընկած գործողութիւններն ատոնք են .

Ա. Անմիջական վերատեսչութիւն իրենց ձեռքին տակն եղած քահանալից եւ ուրիշ Եկեղեցականաց՝ թիւ ամուսնացելոց եւ թիւ կրօնաւորաց :

Բ. Նոյն վիճակին մէջ զտնուող կղերիկոսական դպրոցներուն, վանորեից, Եկեղեցեաց եւ բարեպաշտական տեղեաց բարեկարգութեանը վրայ հոգատարութիւն :

Գ. Քահանայից եւ ուրիշ Եկեղեցական սպասաւորաց այրիններուն ու որբերուն վրայ խնամակալութիւն :

Դ. Անոնց իշխանութեան տակ եղած վանորեից ու Եկեղեցեաց ստացուածքներուն կառավարութիւն :

Ե. Երբոր անոնց իշխանութեանը տակ եղած Եկեղեցականաց դէմ զանգատներ ըլլան կամ նոյն Եկեղեցականաց մէջ իրարու դէմ վիճ բացուի, այն գործողութիւններուն քննութիւնն ու դատաստանը կտրելը :

Զ. Ամուսնութեանց վրայ եղած խնդիրներուն քննութիւն ու դատաստան, բայց այս նիւթիս վրայ ինչ երկրայական դիպուածներ որ պատահին՝ ամենն ալ էջմիածնի Սիւննողոսին առաջարկելով :

Է. Անոնց իշխանութեանը տակ եղած վանորեից, Եկեղեցեաց, կղերիկոսական դպրոցաց եւ աստրածանոյ կամ բարեպաշտական տեղեաց օգտին համար կամաւոր տուրքեր ժողվելու հրաման տալ բայց իրենց թեմին սահմաններուն մէջ միայն :

Ը. Հրաման տալ օտարական անձանց որ վանքերուն մէջ բնակին՝ թիւ որ իրաւունք ունին այս բանիս (ըստ Ղ.Դ յօդուածոյն) :

Թ. Հոգեւորական եւ վանական տեսչութեանց անդամները իրենց տրուած պաշտօնին մէջ հաստատել :

Ժ. Լուսաւորչական Հայոց Եկեղեցիներուն մէջ կղերիկոսներ հաստատել :

Ճ. Եկեղեցական աստիճան առնելու կամ անկեց հրաժարելու համար պէտք եղած որոշումը էջմիածնի Սիւննողոսին առաջարկել :

Ժ. Բարեպաշտական տեղեր կանգնելու համար վճիռ տալ, եւ նոր վանքեր՝ Եկեղեցիներ ու կղերիկոսական դպրոցներ բանալու հրամանները էջմիածնի Սիւննողոսին առաջարկել :

Ճ. Ճիշդ ցուցակներ շինել թէ որչափ վանք, Եկեղեցի, կղերիկոսական դպրոց ու բարեպաշտական տեղեր կան, ամուսնացեալ ու կրօնաւոր Եկեղեցականաց թիւը որչափ է, ամեն մէկ Եկեղեցւոյ ժողովուրդը որչափ է, ու այն Եկեղեցւոյն քոյ եղած դպրատուններուն մէջ քանի վարժապետ, քանի աշակերտ կան, ու քանի հոգի ողորմութեամբ կապրին :

Ժ. Ամեն տարի մանրամասն տեղեկութիւն տալ էջմիածնի Սիւննողոսին թէ իրենց իշխանութեան տակը եղած վանքերը, Եկեղեցիները, կղերիկոսական դպրոցներն ու բարեպաշտական տեղերը ինչ վիճակի մէջ են, եւ ճիշդ հաշիւ տալ թէ Եկեղեցական ստացուածքները իւրաքանչ կրկառավարուին, եւ իրենց վիճակին մէջի քահանաներն ու ընդհանրապէս Եկեղեցականները ինչ պաշտօններու մէջ են :

Ժ. Ամսական քննութեամբ ստուգել թէ որչափ պատրաստական դրամ եւ դրամական թուղթ կայ իրենց վիճակին մէջ, եւ ինչ որ երեւան զայրագրութեան մէջ նշանակել :

Բ. Հոգեւորական Ստեանք :

Հ. 4.

Խուսաստանի Լուսաւորչական Հայոց վիճակներէն մէկքանիին մէջ եղած Հոգեւորական Ստեանները երեք երեք անդամ ունին . այսինքն մէյմեկ վարդապետ կամ աւագերեց ու երկերկու բանայ :

Ս. Յա ատեաններուն մէջ զրաւորական գործողութիւններն ընողը Թղրապահն է, որ երկոտասաններորդ պատույ աստիճանին մէջ կըզտնուի :

Ճ. 5.

Հայոց Հոգեւորական ատեաններուն անդամոց ընտրութիւնը վիճակաւոր Առաջնորդին ձեռքովք կըլլայ . իսկ Թղրապահները նոյն իսկ Ատեաններուն ընտրութեամբը կորոշուին : Պաշտօնի մտած ատեանին անոնք ամենն ալ երդում կընեն որ հաւատարմութեամբ կատարեն իրենց ծառայութիւնը :

9

Հայոց Հոգեւորական ատեանները անոնց եպիսկոպոսական Ատեաններուն իշխանութեանը տակն են, եւ ամեննեւին մէկ գործողութիւն մը չեն կրնար ընել՝ առանց նոյն Ատեաններուն մասնաւոր լանձնարարութեանը :

911

Հայոց Հոգեւորական Ատեանները իրենց իշխանութեանը տակ եղած տեղերուն վրայ ամէն հարկաւոր տեղեկութիւնները՝ կըժողովին որ տան իրենց Եպիսկոպոսական Ատեաններուն, մասնաւոր անձանց այն խնդիրներն որ Եպիսկոպոսական Ատեաններուն որոշմանը կըմիաբերին՝ անոնց կառաջարկեն՝ իրենց կարծիքով հանդերձ, եւ Եկեղեցական Ցուցակներէն վկայագիրներ կը հանեն ու կուտան :

26

Տարւոյն վերջը Հայոց Հոգեւորական Ստեան-ները իրենց եպիսկոպոսական Ստեաններուն հաշիւ կուտան իրենց գրադմանցը վրայ, և անոր նետ մէկտեղ յայտարարութիւններ քէ քանի եկեղեցականք, որչափ եկեղեցիք, որչափ ժողովը դականք կան, քանի հոգի ծներ՝ մեռեր ու պակուեր է, և իրենց եկեղեցեաց ստացուածքները որչափ են :

9-10110

ՎԱՆՈՐԵԼՅԱ ՎՐԱՅ.

99.

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ամեն վանքերն ալ,
թէ արանց ըլլան եւ թէ կանանց, այս Եկեղեցւոյ
հին կարգադրութեանցը համեմատ՝ Մեծին Քարս-
ոյի կանոններուն կընետեին :

Կրօնաւորելէն առաջ նորընծայական փորձ եւ
կրբուրին կըլլա՝ որ Հայոց եկեղեցական կարգա-
դրութեանցը համաձայն կերպով կրկատարուի :
Նորընծայ կրօնաւորաց եւ միանձնուհեաց թիւը
այն վանքին մեջ որոշուած թիւէն աւելի պիտի
ըրուայ :

26.

Ոչ ոք կրնայ կրօնաւոր ըլլալ առանց եշմիածնայ Սիւնհոդսին որոշման՝ վիճակաւոր Առաջնորդին առաջարիկութեամբը :

99

Կրօնաւորութեան փափաքողները երեսուն
տարեկանէն պակաս պիտի չըլլան . այս կանոններ

դուքս ըլլալու բացառութիւնները՝ միայն մաս-
նաւոր ու կարեւոր պատճառներով կրնան ըլլալ՝
ըստ կանոնաց Հայոստաննեաց եկեղեցւ :
Սակայն ամեննեին արգելը չկայ վանք մտնելու
նորբենծայական կրրութեան համար՝ նաև երեսուն
տարեկան բյալէն առաջ :

gl.

Կրօնաւոր ըլլալ, եւս եւ նորնծայանալ ուզողը
առաջուց պիտի ընդունի այն անձանց կամ
տեղեաց հաւանութիւնը՝ որոնցմէ որ կախուած է:
Հարկատու կամ տուրք տուող վիճակի մարդիկը
չեն կրնար կրօնաւոր ըլլալ՝ առանց ծերակուտի
հրամանին :

98

Ամուսնացեղոց այն ժամանակ միայն հրաման կրտրուի կրօնաւոր ըլլալու՝ երբոք դեռահասակ զաւկըներ չունին, ու երկու ամուսինք եւս կրփամարին կրօնաւորեն :

90-

Կրօնաւորական վիճակ մտնողները՝ անով հրաժարած կրլան անշարժ ստացուածոց տէք ըլլալէն, կրօնաւորելէն ևոքն եւս չեն կրնար որ եւ իցէ նոր անշարժ ստացուածք ունենալ . բայց արգելք չկայ որ այնպիսի անշարժ ստացուածքներ չգնեն յօդուտ այն եկեղեցեաց եւ վանորէից՝ որոց կը վերաբերին իրենք : Եթէ այս տեսակ ստացուածքը կրօնաւորին իյնայ ժառանգութեան իրաւամբ, պարտաւոր է զայն յանձնելու կամ ծախսելու վեց ամսուան ժամանակի մէջ :

1

Կրօնաւորներուն արգիլուած է ո՞ր և իցէ վաճառքով առուտուր ընելլը. միայն իրենց յատուկ ձեռագործները կրնան ծախել, այն եւս իրենց Առաջնորդին հրամանաւը :

911

Կրօնաւորին մահուընեն ետքը մնացած ո՞ր եւ
իցէ շարժական ստացուածք՝ անոր վանքին
կիյնայ՝ թէ որ կտակ չէ ըրած ու ինքը օրինաւոր
ժառանգներ չունի.

26

Այն կրօնաւորներն որ Հայաստանեաց եկեղեցւոյ սահմանադրութեանց զօրութեամբը թուտուորիւն կընդունին իրենց կոչմանէն եղիլու, քաղաքական վիճակի դարձած առեննին՝ այն իրաւունքները միայն կրեան վայելելոր ծննդեամբ ու սերնդեամբ սեպհական են իրենց, և նորեն

չեն ընդունիր այն արտօնութիւնները, աստիճաններն ու մեծութիւնները՝ զորս կրնային ձեռք ձգել կրօնաւորելէն առաջ, և ոչ այն ստացուածքներն որ ժառանգութեամբ մնացած են իրենց կամ կրօնաւորելէն առաջ իրենք արդարութեամբ վատըկեր են :

Ղ.Գ.

Ամէն վանքի մէջ կրօնաւորներուն թիւը որոշած պիտի ըլլայ, և ամէն տեղ կրօնաւորք՝ կուսանք ուրեմն պակաս պիտի ըլլան : Խսկ որ վանքերն որ կրօնաւրաց թիւը որոշ չէ՝ էջմիածնայ Սիւնհոդոսը միմակաւոր Առաջնորդին առաջարկութեամբը՝ անոնց եկամուտներուն համեմատ այս բանիս համար ձիշդ կանոններ կըսահմանէ :

Ղ.Դ.

Հայոց վանքերուն մէջ՝ կրօնաւորաց եւ նորընծայից՝ թէ արանց եւ թէ կանանց՝ որոշեալ թիւէն ի զատ, կրնան բնակիլ, միմակաւոր Առաջնորդին հրամանաւը, արանց վանքերուն մէջ ծերացած եւ անօգնական քանանայք եւ պաշտօնեայք, հոն կապրին ու կընանգչին . նոյնպէս հոն եկեղեցական պաշտամանց կրնան վարժի ըքաւոր եկեղեցականց որդիքը, մանաւանդ որքերը . խսկ կանանց վանքերուն մէջ անօգնական այրիները, եկեղեցականց դատերքն ու տարիքնին առած օրիորդներ, ինչպէս նաև դեռահասակ այրիներ՝ կրօւթիւն տալու եւ ձեռագործ սովորեցնելու համար :

Ղ.Ե.

Հայոց վանքերը միմակաւոր Առաջնորդաց անմիջական ու լիակատար իշխանութեանը տակ են, եւ պարտական են տարուէ տարի մանրամասն հաշիւ տալու անոր իրենց ամէն գործողութեանցը վրայ : Վանական մեծաւորաց դէմ եղած գանգատները միմակաւոր Առաջնորդաց կըմատուցուին :

Ղ.Զ.

Վանքերու համար կամաւոր տուրք ժողովելը, միայն վանքին գտնուած տեղը կրնայ լինել, այն եւս ամէն անգամ միմակաւոր Առաջնորդին մասնաւոր հրամանաւը . խսկ մուսաստանի Հայոց ուրիշ միմակաւուն մէջ ողորմութիւն ժողվելը, էջմիածնայ Սիւնհոդոսին որոշմամբը կըլլայ՝ միմակաւոր Առաջնորդին առաջարկութեամբ : Երբ եւ ինչ բանի համար եւս լինի, այսպիսի տուրքեր ժողվելու համար նոյն տեղին քաղաքական իշխանութեննէն խսկ հրաման առնելու է :

Ղ.Յ.

Հայոց վանքերուն կառավարութիւնը՝ արանց վանքերունը՝ Առաջնորդներու ձեռք է, որ են վարդապետք կամ վանահարք, եւ կանանց վանքերուն՝ Մայրապետաց ձեռք : Թէ վանահարք եւ թէ մայրապետք միմակաւոր Առաջնորդաց ընտրութեամբը կորոշուին, ու էջմիածնայ կարուղիկոսին հրամանաւը կընատատուին :

Ղ.Յ.

Հայոց վանահայրերն ու մայրապետները վանական գործողութիւնները մինակ չեն կատարեր, այլ միշտ գործակցութեամբ վանական ժողովոց, որոց նախագահ են վանահայրը կամ մայրապետը, եւ երկու ծերագոյն ու պատուաւոր միանձունք կամ միանձնունիք՝ որ վանահօրը կամ մայրապետին առաջարկութեամբը միմակաւոր Առաջնորդէն կընատատուին :

Ղ.Թ.

Հայոց վանքերուն վանահայրերն ու մայրապետները իրենց գործակիցներուն նետ մէկտեղ կընային որ վանքին մէջ եկեղեցական կանոններն ու վանական սահմանադրութիւններն կատարուին, եւ վանքին շարժական եւ անշարժ ստացուածքները ամբողջ պահուին . անոնք պատասխանատու են եկամուտներուն օրինաւոր գործածութեանն ու ընդհանրապէս իրենց յանձնուած վանքին բարեկարգութեանը համար :

Ճ.

Վանական ժողովը վանքին ամէն եկամուտներուն ու ձախքերուն պէտք եղած հաշիւները կըգրէ, ու վանքին բոլոր շարժական եւ անշարժ ստացուածքը ցուցակին նետ մէկտեղ տարուէ տարի միմակաւոր Առաջնորդին քննութեանը կըմատուցանէ :

Ճ.Ա.

Երբոր վանահայր մը կամ մայրապետ մը մեռնի կամ փոխուի, վանական ժողովը քանի մը ծերագոյն կրօնաւորաց կամ միանձնունեաց գործակցութեամբը վանքին բոլոր ստացուածոց ձիշցուցակը կըշինէ ու միմակաւոր Առաջնորդին կըմատուցանէ : Նոր վանահայրը կամ մայրապետը պաշտօնը յանձն առած ժամանակը այն ցուցակին համեմատ կընդունի վանահայրութիւնը կամ մայրապետութիւնը :

ՀՈՒԴԻՍՍՈՐՈՅ ԱՇԽԱԲՀԵԿԻ ՄՈՐԴԿԱՆ

ԱՊՐՈՅԵԱՆ ԱԲՐՈ.ՀԱՄ Ա.Դ.Ա.

Ասկէց երկու ամիս առաջ վաղամենիկ Ապրօյեան պայազատին մահագելոյծ տողերը գրած ժամանակնիս երե մեկն ըսկը քէ յետ սակառուց նօրը մահուան եւս գումարի պիտի ըլլամբ, եւրոպաբնակ Հայոց զադրականութիւնը իր ամենեն հարուստ ու միանգամայն ամենեն պատուանոր ու ազգասէր անդամներէն մեկը պիտի կորսօնցընէ, յիրափի իբրեւ սուս մարզարի եւ չարամադրու ազգիս կըմերմէինը, կըմեռացընէինք զայն մեզմէ, վասն զի Աբրահամ Աղային բաջառողջ ու առոյզ կազմութիւնը բաջայախ էր մեզ: Սակայն, առաջ. որդույն վաղամենիկ մահուամբը իր ազնուատոնն ընտանեացն ու ազգիս ակնկալուրեանց այնպիս տարածան հնանուելուն վրայ տիրուրեամբ խորնորդածելու ատենիսի՝ ջէինք զիտէր քէ այն պատուական ընտանիքն ու հայրենիք դէն. ինչ առելի մեծ մշխիքարութենէ, վատոք ու ապագայ իրաւացի ակնկալութիւններէ պիտի գրկուին եղեր:

Աեպտեմբերի 21ին Փարիզու ծառազարդ մեծ ձեմելիքը ականատես եղաւ. տիրայի ու վաեմ հանդեսի դեռ. հայագգոյն մը այսպիսի փառաւոր ու ըստ օրինի բաղումն չէր տեսած Փարիզ: Դազաղակիր երկօնի բխազարդ կառքին ետեւէն լուսանողի հանգուցելոյն յուղարկաւոր կերրային գրերէ բոլոր փարիզաբնակ Հայկացունք՝ հանդերձ Հայկազեան Վարժարանին երիցազոյն աշակերտօրը, ամենքն ալ ի խոր տրտմութիւն համակեալ, եւ իրենց առաջնորդ ունին ազգային եկեղեցոյ երեք վարդապետները :

Ննջեցելոյն զմուսած մարմինը Փէր-Լաշէկ ըստած գերեզմաննոցը տարուեցաւ, ուր բաղման կարզը վայելչապիս կատարեցաւ: Հօրը զամբանին մէջ պիտի փոխադրուի նաև, որդույն մարմինը. քերեւ ու սակաւորեայ բաժանմանէ մը ետեւ՝ ալ այսունետեւ կըմբնան անբաժանելիք: Կարծես քէ հայրասէր որդեկին անկարելի եղեր էր երկնից անանց երանութիւնը առանց իւր սիրելի նօրը վայելել, եւ եկեր զինքը նոն էր նրաւիրեր. միացան ու ոգեխառն կըմարին նորա իրենց յախտենական հայրենիքը, ինչպէս որ իրենց պատուական մարմինըն եւս սակաւամսեալ պանդիստութենի ետեւ՝ երկրաւոր հայրենեացն մէջ ալ ի Զմիւննիս (ուր որ պիտի յուղարկուին) անբաժանելիք պիտի մնան ի հանգիստ յակերտական:

M. ABRAHAM ABRO.

Il y a deux mois, quand nous écrivions le récit funèbre de la mort prématurée de M. Abro fils, si quelqu'un nous eût prédit que dans peu de temps nous aurions à annoncer aussi la triste nouvelle de la mort de son père, que la colonie des Arméniens d'Europe allait perdre l'un de ses membres les plus riches et en même temps un des plus honorables et des plus patriotes, en vérité nous aurions éloigné de nous, nous aurions repoussé cet homme comme un faux prophète, comme un oracle de mauvais augure, car nous connaissions la constitution forte et robuste de M. Abro. Mais hélas! pendant que nous étions plongés dans les tristes réflexions que nous inspirait la mort prématurée du fils, les espérances de la famille et de la nation étaient malheureusement moissonnées; nous ignorions que cette illustre famille et la patrie allaient être privées d'un de leurs membres et de leur plus grand espoir, qui était leur consolation et leur gloire.

Le 21 septembre les boulevards de Paris furent témoins d'une imposante et triste cérémonie. Paris, jusqu'à ce jour n'avait pas encore vu pour un Arménien un convoi aussi somptueux et aussi bien ordonné. Derrière le corbillard, richement décoré, venaient presque tous les Arméniens de Paris et une députation des élèves du Collège national arménien, tous pénétrés d'une tristesse profonde. Ils étaient précédés de trois prêtres, représentants de l'Église nationale.

Le corps embaumé du défunt fut transporté au Père-Lachaise, où le service funèbre fut célébré. Dans le tombeau du père sera transporté aussi le corps du fils; ainsi après une séparation de quelques jours ils y resteront désormais inseparables. Sans doute il était dur au fils de jouir du bonheur de l'autre vie sans le partager avec son père, aussi est-il venu l'inviter aux joies du ciel. Leurs âmes se sont réunies dans un long embrasement dans la vie éternelle, comme leurs corps, après un court pèlerinage, seront réunis pour toujours dans leur patrie terrestre, à Smyrne, pour y jouir du repos éternel.

Աբրահամ Աղայն ծնած է ի Զմիւռնիա 1793ին. նոր անունն էր Առաքել, և մօր Մարիամ: Խճչէսու որ ընդհանրապէս Արեւելի հարուստ ազգատոնից սովորութիւնն է պարապորդութեան մէջ մեծցընել իրենց զաւկութը, Աբրահամ Աղային տղայութիւնն եւս այսօրինակ կերպով անցաւ: Բայց երբոր ալ ինրզինք ձանցաւ, չէր կրնար այլ եւս անզործ կեանք անցընել. վառվըռուն միտքը նիւր ու աշխատանք կուզէր որ բացուի ու գրադի, և վաճառականութեան զարժանայի յարմարութիւն ու մէծ սկը կրցուցընել: Ծնողը կրտսենէին որդոյն գործի մէջ մտնելու փափաքը, բայց անոր պատշաճ գործ չէին գոտներ ի Զմիւռնիա, իրեն մի միայն արժանի զբաղմունք իւր մօրաքեռորդոյն վաճառատունն էր ի Թրեստ: Բայց ինչ դժուարին բան, մանաւանդ այն ատենի ծնողաց համար իրենց որդիքը բովերնեն զատել, նեռաւոր երկիրներ յուղարկել եւ ի սիրոյ նոցին զրկուիլ՝ բեպկուեւ առ ժամանակ մի եւս ըլլայ. ու մինչեւ այսօրս ալ ծնողը կան որ չեն ուզեր մտածել՝ թէ այն սակաւամեայ զրկումն ու բաշած կարօտը ինչպիսի պտուղներով կը վարձատրուի...: Ուշիմ պատանոյն ծնողը կարծես թէ այնպէս մտքերնին դրած էին, զոր դժբաղաբար նաև այժմու արեւելը գտնուած ծնողաց շատերուն այ օրինակը կենաստանէ, թէ զաւակնին ցորչափ բովերնին կենան՝ բնա. նիւանդութիւն՝ ման պիտի չտեսնեն, իսկ իրենցմէ զատուելուն պիս հիւանդութիւնը ման մէկն վրանին պիտի դիմեն:

Այս մոլար, ջրսեմ վնասակար, մտածութեան մէջ տարի մը այէկոմեցան ծնողը ու զինքն անզործ անզքաղ բողուցին: Սակայն օր ըստ օրէ պատանին կըմեծնար եւ միտքը զբաղմունք կուզէր, անզործութիւնը աշխոյժ ու գործասէր բնութիւնը կըսկարացըներ: Հարկ եղաւ որ 1814ին նայրն ու մայրը զինքն իր մօրաքեռորդոյն նոջականոր նուսութեան Պետրոս ամբային բովը դրկեն որ Եղիպատի Մհեմմէս Ալի Փաշային սեղանաւորն ու գործակալն էր, և Թրեստի սուաշին վաճառականը թէ հարատութեամբ եւ թէ պատուով:

Ծնողաց այս անկարծելի որոշմանը վրայ Աբրահամին ու րախասութիւնը չափ չունեցաւ: Մեկն սրատրաստուեցաւ, ճամբայ եղաւ, և յաջողութեամբ նասաւ մօրաքեռորդոյն բով, որ գրկաբաց սիրով զինքը ընդունեցաւ, և վաճառականութեան ունեցած կարգ դուրս բնածին յարմարութիւնը տեսնելով շատ ուրախացաւ:

Պետրոս Աղայն արդէն տարին տուած ըլլայով՝ այսպիսի անխոնչ, զործունեայ ու աջայուրչ ազգականի մը օգնականութեանը մեծապէս կարօտ էր.

M. Abro naquit à Smyrne, en 1793. Son père s'appelait Arakel et sa mère Marie. Suivant l'usage des familles riches de l'Orient qui se font une loi d'élever leurs fils dans l'oisiveté, l'enfance de M. Abro se passa inoccupée, au sein de sa famille. Mais quand il eut atteint l'âge de raison, il ne lui fut plus possible de mener une vie inactive; son esprit vif aspirait après une occupation; il lui fallait un aliment quelconque pour se développer; il montrait d'ailleurs des dispositions surprenantes et un goût prononcé pour le commerce. Ses parents comprenaient ce désir ardent d'entrer dans les affaires, mais ils ne voyaient rien de convenable à Smyrne pour cette intelligence entreprenante. La seule occupation digne de lui qu'ils pussent offrir à leur fils était dans la maison de commerce de son cousin germain, à Trieste. Mais que de difficultés à vaincre! Comment, à cette époque, se décider à envoyer leur enfant dans des contrées si éloignées, comment le priver de leur amour, quoique momentanément? On eut dit que les parents de M. Abro partageaient cette croyance, malheureusement encore si répandue aujourd'hui en Orient, qu'au sein de leur famille, les enfants seront toujours à l'abri des maladies et de la mort, tandis qu'une fois éloignés de leurs yeux, toutes les maladies, la mort, seront leur partage assuré. Ils ne peuvent comprendre encore de combien de fruits doit être récompensée cette privation de quelques années.

C'est sous l'impression pénible de ces idées que pendant un an s'agitèrent les parents de ce jeune homme, tout en le maintenant dans l'oisiveté. Mais l'esprit de leur fils s'agrandissait et sentait de plus en plus le besoin de cet aliment qu'on lui refusait; l'oisiveté affaiblissait sa bouillante et laborieuse nature, et en 1814, ses parents cédant à la nécessité, consentirent à l'envoyer auprès de son cousin, le célèbre M. Pierre Youssouff, agent et banquier du vice-roi d'Égypte, Méhémet-Ali, et le premier négociant de Trieste par sa richesse et son crédit.

A cette décision inespérée de ses parents, la joie d'Abro fut au comble. Il fit à la hâte ses préparatifs et se mit en route; son voyage fut des plus heureux; il arriva bientôt près de son cousin qui l'accueillit à bras ouverts, et qui bientôt émerveillé de sa grande disposition pour le commerce s'applaudit, de lui avoir ouvert sa maison.

M. Pierre déjà avancé en âge, avait grand besoin de l'aide d'un parent aussi actif, aussi infatigable et surtout aussi entendu que le jeune Abro; aussi il le prit en

ուստի սիրեց զինքը, վաճառականութեան զայտնիքն անոր սովորեցուց եւ նետզնետէ այնչափ վրան սկը կապէց ու համարումն ու վատանութիւն առաջ, որ գրեք բոլոր տանը նոզն ու կառավարութիւնն իրեն յանձնեց : Ամեն անգամ որ հարկ կը լար իր եղօքը գերանուակ Պողոս Պէջին նետ տեսնուիլ, որ Մէնմէն Ալիին ամենէն սիրէի ու մուրիմ պաշտօնեայն եւ արտարին գործոց ոստիկանն էր, զինքը իր տեղը կը դրէ յնզիպոս :

Քառասունուերկու տարեկան եղած էր Աբրահամ Աղայն, եւ գործք աշխատանք աշը չէր բացած որ ընտանեկան վայելից ու միսիրարութեանց մտածեր. այն ժամանակ Նախախնամութիւնն իւր ազնիւ նույն զզացմանցը առջև, Մարիամ՝ Քրամէր անունով ազնիւասիրու ու հայասէր գերմանացի օրիորդ մը հանձեց, որուն նետ 1833ին պատկուեցաւ : Օրինձն Աստուած իրենց միութիւնը, եւ այն օրինը-քեան սիրելի պտուղներն եղան Ռաֆայէլ, Առաքէլ, Պէտրոս՝ որ նոր վախճանեցաւ, եւ Մարիամ՝ որ եօրց տարեկան է, զորոնք իշանի սիմաստութեան եւ առարինութեան մէծուցին բարեպաշտ ծնողը :

Երբոր 1846ին Պէտրոս Աղայն վախճանեցաւ, մեծագումար ստակի նիւտ՝ վաճառատանց կառավարութիւնն ու փոխարքային սեղանառութեան ու գործակալութեան պաշտօնը թեուրդունց բողոք : Այս թեուրդութիւնն հաստատեց նաև, առ ինքն Մէնմէն Ալի, եւ այնչափ գոն եղաւ Աբրահամ Աղային անձնանուեր ծառայութեանցն ու հաստարմութեանը, որ յաջորդ տարին Սուլյան Ապուրի Մէկիս արքայէն խնդրեց որ անոր Նշան Խթրիխարի պատիւը շնորհի. եւ խնդրեց սիրով կատարուեցաւ :

Իւր այս ժամը պաշտօնը մինչեւ 1853 ամենայն գործունեութեամբ ու յաջողութեամբ կատարեց Աբրահամ Աղա, եւ առանձնական գործոցը համար ստեղ ստեղ ձամբարդութիւն ընելու ստիպուելով՝ հարկադրեցաւ այն պատուառը ծառայութենէն ճրաժարելու . եւ 1853ին մինչեւ այս տարի նետզնետէ ուղեւորեցաւ յնզիպոս, ի Լոնսոն եւ ի Փարիզ, ուր պիտի կերե կենացը վերջին օրը :

Գեռահասակ զալիին մահուանը վրայ այնչափ որդիսէր սիրտը վշտացեր ու միրաւորուեր էր, որ

affection et l'initia à tous les secrets du commerce. Son amour pour lui, la confiance et la considération qu'il lui témoignait s'accrurent au point qu'il lui confia presque entièrement le soin et la direction de sa maison. Toutes les fois qu'il avait quelque affaire à traiter avec son frère, le fameux Boghos Bey, ministre des affaires étrangères en Égypte et favori de Méhémet Ali, c'était son cousin qu'il chargeait d'aller la terminer.

M. Abro était arrivé à sa quarante-deuxième année que les affaires ne lui avaient pas encore laissé le loisir de songer au bonheur domestique. C'est alors que la Providence lui envoya une épouse en tout digne des nobles sentiments de son âme, Marie Crammer, allemande d'origine, mais philarmène, femme douée de

toutes les qualités du cœur; il l'épousa en 1835. Le Seigneur bénit cette union, dont les fruits bien chers furent Raphaël, Arakel, Pierre qui vient de mourir, et Marie, aujourd'hui âgée de sept ans, qui tous furent élevés par leurs pieux parents dans la voie de la sagesse et de la vertu.

En 1846, quand M. Pierre mourut, il légua à son cousin, avec une fortune considérable, sa maison de commerce et ses fonctions d'agent et de banquier du vice-roi. Méhémet-

Ali confirma ce choix et fut tellement satisfait des services, de la fidélité et du dévouement de M. Abro, qu'un an après il demanda pour lui à sa Majesté le Sultan Abdul Medjid Khan la décoration du Nichan Iftikhar. Cette insigne faveur lui fut aussitôt accordée.

Ces fonctions difficiles, auprès du vice-roi, M. Abro les remplit jusqu'en 1853, avec toute l'activité et tout le succès possibles; mais obligé pour ses affaires particulières d'entreprendre sans cesse de nombreux voyages, il fut contraint, la même année, de renoncer à cette haute dignité. Depuis lors, il voyagea alternativement en Égypte, à Londres et à Paris où il devait terminer ses jours.

La douleur qu'il ressentit de la perte de son fils, mort si jeune encore, fut tellement vive, la blessure dont son

M. Abraham Abro.

այնունետես ապրիլն իրեն անկարելի կերեւար : Ժամերով ակնկառոյց ամբողջ կը կենար ու աջուղներէն գետի պէս դաւն արտասուր կը բափէք : Ակն յայտնի կը տեսնէին ընտանիքը, կը սկին բարեկամներն որ այս անմիտքար տրումութեան նետեւանքներն աղետալի պիտի ըլլան : Ես, յիրակի. ծնողացմէն ժառանգական ունեցած ստամորսի տկարութիւնը որ մինչեւ այն տարիին անյալտ մնացեր էր, այսպիսի սաստիկ տրումութեան ու դառնակալիք ցաւոց կը սպասակ եղեր որ զրգուախ դուրս ելլի : Քանի մը օրուան մէջ ստամորս կը փոփոտի ու Փարիզուամենամարտար բժիշկներն անզամ առողջութեան յոյսերնին կը կտրեն :

Կիմանայ Աբրահամ Աղայն որ ալ ժամանակը մօտեցեր է, պիտի երրայ ամիսներով ողբացած ու անմոռանայի կորստեամբ նիւանդացած որդոյն նետ նորէն միանալ, ես, կը սկսի յախտենական կենաց հասնելու ճամբան ջուռ ու անարգի ընելու սրբազն միջոցներուն դիմէլ : Մանուքն երկու օր յառաջ Շահնագարեան Գերապատի. Կարսապէս վարդապէտին կը խոստովանի, կը հաղորդուի, կօրհնէ իր ջորս կողմը բորբած աղեկեզ ու արտասուահառաջ ընտանիքը, Ասոռուծոյ ամենազօր աջոյն հովանին անոնց վրայ կը մաղրէ, կը միտքարէ կը բաջակէրէ զիրենք որ շատ ջան ջլշտանան, վասն զի ինքը օտար տեղ ջերրար, իր սիրելի գուկին րով՝ Պետրոսիկը տեսնելու կերպայ, ուր օր մը զիրենք ալ պիտի նորէն առնու ժողովի, ու այնունետես անմեկնելի ի միմեանց պիտի մնան ամենողորմ Ստեղծողին իրենց համար պատրաստած ամտրտում երանաւաւ օրեւանին մէջ :

Աւանդ, մինչդեռ վշտանար ընտանիքն և բարեկամը անոր այսպիսի արիական խօսակցութեննէն խարուած կը յուսային դեռ, զինքը երկար ժամանակ վայելելու, անագրոյն մահը արազարագ անոր օրերը կարձեցուց : Այն ժամանակ յախտենականութեան դուները առջեւն բացուեցան. այնունետես բոլոր խորհուրդն ու մոտածմունքը Ասոռուծոյ ամենուն ողորմութեանը վրայ դարձուց. սրտի մոտը անոր ապահնած, ու Արարջին սիրովը զմայած՝ սեպտեմբերի 18ին խաղաղ ու հանգիստ մահուամբ իւր Արարջին ձեռքը հոգին աւանդեց :

Ինչպէս որ յունիս ամսոյն Աղանաւոյն մէջ նրատարակեցինք, ասկէց յառաջ երեք ցաւախ կօրուստ ըրեք էր Հայոց ազգը ի Փարիզ բնակող որդուոցը մէջ . բայց զոր այսօր կողբամբ՝ ամենէն մէծ ու ցաւախին, վասն զի անդարմանելին է :

շօւ սկսեց սկսեց ապրիլն իրեն անկարելի կերեւար : Ժամերով ակնկառոյց ամբողջ կը կենար ու այսուղներէն գետի պէս դաւն արտասուր կը բափէք : Ակն յայտնի կը տեսնէին ընտանիքը, կը սկին բարեկամներն որ այս անմիտքար տրումութեան նետեւանքներն աղետալի պիտի ըլլան : Ես, յիրակի. ծնողացմէն ժառանգական ունեցած ստամորսի տկարութիւնը որ մինչեւ այն տարիին անյալտ մնացեր էր, այսպիսի սաստիկ տրումութեան ու դառնակալիք ցաւոց կը սպասակ եղեր որ զրգուախ դուրս ելլի : Քանի մը օրուան մէջ ստամորս կը փոփոտի ու Փարիզուամենամարտար բժիշկներն անզամ առողջութեան յոյսերնին կը կտրեն :

M. Abro sentit que le jour approchait où il devait aller rejoindre ce fils qu'il avait pleuré des mois entiers et dont la perte seule le conduisait au tombeau; dès lors il ne songea plus qu'aux moyens de parcourir avec promptitude et sûreté le chemin qui conduit à la vie éternelle. Deux jours avant sa mort, il se confessa et reçut les saints sacrements des mains de Garabed Vartabed Chahnazarian. Il bénit les siens qui l'entouraient le cœur déchiré et fondant en larmes. Il implora sur eux la protection divine, s'efforça de les consoler, de fortifier leur courage, s'appliqua à leur faire envisager sans trop d'affliction son départ pour une patrie qui ne lui serait pas étrangère. N'allait-il pas retrouver son fils bien-aimé? N'allait-il pas voir son Pierre dans cette demeure où eux aussi sont appelés à les rejoindre un jour pour être à jamais inséparables dans cet asile de bonheur et de joie, que leur a préparé la miséricorde du Créateur.

Hélas! pendant que sa famille éplore et ses amis eux-mêmes, trompés par ces paroles couardeuses, espéraient jouir encore longtemps de sa présence, l'impuisable mort abrégait rapidement ses jours. Alors s'ouvrirent devant lui les portes de l'éternité. A partir de ce moment toutes ses pensées se tournèrent vers la miséricorde infinie du Seigneur, toutes ses facultés restèrent absorbées par cette contemplation; transporté d'amour pour son Créateur, fondant en lui tout son espoir, il s'endormit du sommeil paisible du juste et rendit son âme entre ses mains le 18 septembre 1857.

Ainsi que nous l'avons dit dans le numéro du mois de juin de la Colombe du Massis, la nation arménienne a éprouvé trois pertes douloureuses parmi ceux de ses enfants qui habitent Paris. Mais celle que nous déplorons aujourd'hui est la plus grande et la plus douloureuse; elle est irremédiable.

Որքափ որ հանգուցեալն իւր բարեմասնուրին.նը ուզած է անյատ պամել, այնչափ եւս իւր կրուսոց մեծ ու անդարմանելի է : Աբրահամ Աղային այս դժուարազիւտ ջրնաղ բարեմասնուրեանց զիսաւորներն իին Ռոյրմածուրին եւ Ազգասիրուրին : Բրած ողորմուրին.նները բազմարին ու բազմաստեալ են, որոց կանոն եւ առաջնորդ ունի Քրիստոսի Տեսան մերոյ սրանցէի խօսքը . « Այլ դու յորժամ ողորմուրին առնիցես, մի զիտացէ ձախ ք զինչ գործէ աշ ք, որպէս զի եղիցի ողորմուրին ք ի ծածուկ, եւ հայրն ք որ տեսանէ ի ծածուկ՝ հատուցէ քեզ յայտնապէս . » ուստի եւ ըրած ողորմուրին.ններն ոչ որդիրը եւ ոչ կողակիցը կարող իին երբէք իմանալ : Են.անդուն ու անխոնջ ազգասիրուրեանը ողին եւս խօսակցուրին.նը լուղները միայն կարող եղած են հասկրնայ . խիստ շատ անգամ նետք տեսնուելու բաղդն ունեցէր եմք, եւ միշտ մեր խօսակցուրեան առաջին եւ վերջին նիւրը ազգին օգուուր, յառաջադիմուրինն ու պայծառուրինն եղած է : Այս մորով ու փափարով եր անա որ ասկէց նինգ տարի առաջ եսեւէ եղաւ . Փարիզու մէջ ազգային մասուն . ու վարժապիմուրինն ու պայծառուրինն եղած է : Այս մորով ու փափարով եր անա որ ասկէց նինգ տարի առաջ եսեւէ եղաւ . Փարիզու մէջ ազգային մասուն . ու վարժապիմուրինն ու պայծառուրինն եղած է : Բայց առանդ, ինչպէս որ ազգօռուս մեռնարկուրին.նը զարմանայ յաջողուրեամբ սկսէին ու ազգին մեծապատին . ու բազմանարուստ անդամներին՝ որպիսիր իին Լազարեան իշխանը, Եռևան.թեան Յովսէփ Զելյալի, Գրիգոր Մանուկ Պէյ, իրեն նապատիչ եւ պաշտպան ունենային ետքն այլ շատով խափանեցաւ, սկզբանորուրեան ու քախայի առեւեցը նետ կրծանման ցառայի գոյմն այլ տարածուեցաւ յազգին : Քանի մը տարի ետք իւր այս գոյմէի դիտաւորուրեան կատարումը Հայկացեան Վարժարանին վրայ տեսնելով՝ ուրախացաւ . իւր ազգանքը նոզին, եւ անոր նաստառուրեան սրտանց փափարելով, վասն զի համոզած էր քեզ առանց ուսման եւ կրրուրեան ազգերնիս ոչ երբէք նախնեացը փառացն ու մեծուրեան պիտի նասնի, ու տղիսուրեան արզափիր՝ երկառակուրեան չարադիւտ ազգակրծան վիսաներին պիտի ազստի, կըյորդորէր որ նոյն վարժարանին դրամազուլի մը պատրաստուի որպէս զի հաստատուն ու անկործան միայ, եւ կըխստանար խնդուրեամբ մասնակից լինել այն ազգասիրական գործոյն : Ախտն որ մանը վրայ հասնելով չկրցաւ սրտին փափարը կատարել : Ծառ

Plus le défunt a cherché à dérober ses qualités au grand jour, plus sa perte est grande et irréparable. Au nombre de ces qualités, nous citerons, comme les principales, sa Charité et son Patriotisme. Dans ses charités, aussi variées que nombreuses, il avait pris pour règle la parole sublime de notre Seigneur : « Lorsque vous faites l'aumône, que votre main gauche ne sache pas ce que fait votre droite, afin que votre aumône soit dans le secret, et votre père qui voit dans le secret vous le rendra. » Aussi faisait-il toujours ses aumônes à l'insu de ses enfants et même de sa femme.

Son patriotisme même, si vif, si infatigable, n'était réellement connu que de ceux qui avaient eu l'occasion de converser quelquefois avec lui. Souvent nous avons eu le bonheur d'être admis dans sa société, et toujours le premier comme le dernier sujet de nos entretiens avait pour objet l'intérêt de la nation, son progrès et sa prospérité. C'est pour arriver à ce but qu'il y a cinq ans il fit tous ses efforts pour réunir le capital nécessaire à la fondation, dans Paris, d'une chapelle et d'un collège nationaux. Lui-même offrit de prime abord dix mille francs pour sa part, et obtint de ses amis plus de cinquante mille francs. Mais hélas ! de même que la plupart des œuvres utiles à la nation ont été victimes des dissensions, des passions et des intérêts personnels; de même aussi, cette grande entreprise, dont on attendait de si beaux résultats, après un début si inattendu et si prospère, échoua bientôt malgré le soutien et la protection des membres les plus honorables et les plus riches de la nation, tels que les comtes Lazareff, M. Joseph Yousouff, M. Grégoire Manouk Bey. Presque en même temps que la joyeuse annonce du succès de cette belle œuvre, se répandit dans la nation la triste nouvelle de sa ruine! Quelques années plus tard, retrouvant, dans la fondation du Collège national arménien, l'occasion de mettre à exécution son noble projet, l'âme patriote de M. Abro fut transportée de joie. Il désirait de tout son cœur le succès de cet établissement, convaincu que, sans l'éducation, sans l'instruction, nous n'atteindrons jamais à la gloire et à la grandeur de nos ancêtres, et que jamais nous ne serons délivrés des effets funestes et déplorables des dissensions, fruit inévitable de l'ignorance; il engageait tous ses compatriotes à disposer, selon leurs moyens, d'un capital plus ou moins considérable destiné à soutenir cette maison; il offrait de contribuer avec

հաւանական է, եւ իւր ազգասիրուրինը ձանցնողները
կրնային իրաւամբ լուսայ, որ իր հայրենասիրուրեանն
ու մեծափարքամ հարստութեանը արժանի գործ ու
յիշատակ պիտի բռղուր աշխարհիս վրայ Հայկագեան
Վարժարանին հիմնադիր բարերարաց գլխաւորներին
մէկն բայր՝ մեծագումար ստակ անոր պարզեւելով :

Տարակոյս ջկայ որ այս իրաւացի ակնկալութեան
կորուստը մեծ ցաւ է ազգերնուս . սակայն կրնամք
զինքը ևս իրմով բոլոր ազգաւերքը մխիթարեւ աւետե-
լով իրենց որ բարեխշատակ հանգուցելոյն ազգասի-
րութեան նողին կենդանի է իւր արժանաժառանց
պայազատ Ռափայէկ Աղային սրտին մէջ, որ իրեն
քաղցր պարտք կը համարի ու պիտի համարի միշտ
հօրք ձամբէն չխոսորելով՝ կամակատար ըլլայ անոր,
ևս իրեն արժանի բարեգրծութեամք մը լիշտակն ան-
ջնօնէլի պահել համազգեացը սրտին մէջ զոյզ ընդ
Քագեցեանս, Լազարեանս, Մուրատեանս ևս Ռա-
փայէկեանս, մեծանուն բարերարս ազգիս Հայոց :
Նոյնը յուսան իրմէ մեզի նետ բոլոր այն ազգայինք
որ ի Փարիզ, ևս ասկէց տարի մը յառաջ ի Զմիւնիա
ևս ի Կոստանդնուպոլիս նետը խօսակցէր ու ընտիր
ընտիր կատարելութիւններն ու ազգասիրութեան
նորարձարծ բայց եռանդուն նողին կարող եղէր են
տեսնել ու գովիել :

Մափայի աղային սրտին մեջ այս սակառազիւտ
բարեմասնուրեանց բուսնելուն ու ամելուն ոչ սակառ
պատճառ եղած է նաև ազնուասիրու մայրը Մա-
րիամ տիկինը, որ քեզէս Գերմանոնի ազգաւ, այլ
Հայ է սրտով ու նուրով, ինչպէս որ կրրած ու մեծ-
ցուցած զաւակացը վրայ եւս յարտնի կցուեսուի.
ուստի եւ Հայոց ազգին երախտազիւուրեանն ու շնոր-
հակայուրեանը մեծապէս արժանի' ի կենացուրեան
եւ յետ մահուն անբաժանելի իւր սիրելի կողակցին
ցանկայի իշխառակեն :

Ապրօյեան այսինքն Սբրահամեան տոնմը մեր հիմակուան զտնուած ամենէն նին ազգատոնմներէն մեկն է, անոր համար կարծէ որ վրան գեր համառու տեղեկութիւն մը տամբ :

Այս փառաւոր ու բազմաթիւ տոնմին վրայօք նետեւաղ ծանօթութիւնները գուանը վկայականի մը մէջ, գոր 1804ին ասլիի 20ին Զմիռննիոյ հայկացունց տուեր են, եւ ծամանանի սովորաց

joie à cette œuvre éminemment patriotique. Pourquoi faut-il que la mort soit venue mettre obstacle à la réalisation de ce désir si cher à son cœur? Nous avons lieu de croire, et comme nous, en ont la certitude tous ceux qui ont connu son patriotisme, qu'il avait l'intention de laisser au monde, en souvenir de son amour pour sa nation, une œuvre digne de sa charité et de sa grande fortune; il eut voulu être un des principaux fondateurs bienfaiteurs de cet établissement national, en lui léguant une somme considérable.

Sans aucun doute, la perte d'une espérance si légitime sera bien sensible à la nation, mais nous sommes à même de l'en consoler, elle et tous les patriotes, en proclamant que le patriotisme du défunt n'est pas mort avec lui, il reste profondément enraciné dans le cœur de son digne héritier, M. Raphaël. Certainement il regarde et regardera toujours comme un devoir bien doux d'être l'exécuteur des volontés de son père; il se montrera digne de sa mission et s'estimera heureux de conserver à jamais ineffaçable dans le cœur de ses concitoyens, par une bienfaisance digne de lui, la mémoire de M. Abraham Abro à côté de celle des Kazès, des Lazareff, des Moorat et des Raphaël, ces bienfaiteurs illustres de la nation arménienne. Nous croyons pouvoir fonder en lui cette espérance, et comme nous, penseront tous ceux qui ont pu le voir à Paris, tous ceux qui l'ont admiré, il y a un an, à Smyrne et à Constantinople, et qui ont été à même d'apprécier ces hautes qualités, ce patriotisme naissant à peine, et déjà si profond qui lui ont valu tant d'éloges.

Ces qualités éminentes que nous nous plaisons à admirer en M. Raphaël, il les doit en grande partie à son excellente mère, madame Abro. C'est elle qui les a fait naître en son cœur, c'est sa sollicitude qui les y a développées. Bien qu'elle soit allemande d'origine, madame Abro est arménienne de cœur et d'âme; l'éducation qu'elle a donnée à ses fils le prouve assez; aussi mérite-t-elle à de biens justes titres la reconnaissance de la nation arménienne, et pendant sa vie, comme après sa mort, sa mémoire restera à jamais inséparable de la mémoire de son époux bien-aimé.

La famille Abro est une des plus nobles et des plus anciennes familles arméniennes qui existent aujourd'hui; aussi nous croyons devoir lui consacrer ici quelques lignes.

Nous empruntons le récit qui va suivre, à une légende publiée le 20 avril 1804, par les Arméniens de Smyrne, confirmée par le patriarche et les notables de Constantinople, par un grand nombre d'évêques et de prêtres de

տրիարք ու Կոստանդնուպոլիսյ ամիրաները հանդերձ բազմարին եղիսկապուօք, վարդապետոր և քահանայինք վահերացուցեր են, ինչպէս նաև Ռուսիոյ և Գաղղիոյ արտարին գործոց ոստիկաններն ու այլ և այլ ազգաց նիւպատուններն կամ երեսփոխանները :

Ցիշեալ վկայականին նայելով Ապրօյեան ցեղն բռն Անի քաղաքէն եկած է, և Բագրատունի արքայական տոհմին նետ եւս ազգակցութիւն ունեցեր է : Երկար ժամանակ Կարին (Երգիւրում) բնակելէն և փառառոր պաշտօններով մեծ անոն հանելէն եւրը, 1521 րուին Ալփիար՝ յիշեալ տոհմին նահապէտը, իսր բոլոր ընտանեօրը եւրոպական Տաճկաստան կրթուսադրուի ու Պելիրատ քաղաքը կրթաստանուի : Արքանամ Արփիարի բռոջ, իսր մեծ հանձարովի, ձնխուրեամբն ու նաւատարմոքեամբը Կրետի (Կիրիտ) Հիւսէին Փաղային և Քեօփրիւլին Օղուին մեծամեծ ծառայութիւններ ընելուն համար Սուլյան Խորանիմին բոլոր տէրութեանը մեջ ազատ ու անմար վաճառականութեան Խարքի-Ծերիք կամ Եռլիրական հրովարտակ մը կառնու, և նոյն կղզունի մեջ Հայոց համար Եկեղեցի մը շինելու նրաման, զոր իսր ծախիք կըշինէ. նոյնպէս շինել կուտայ նաև. Կոստանդնուպոլիս սուրբ Նիկողայոսի Եկեղեցին, որ Սիլիվրիի, Մահալիմի և Փիլիպոլիսոյ (Ֆիլիպէ) քաղաք Եկեղեցիներուն նետ այս մեծապատին տոհմին բարեպաշտութեան ու բարեզործութեան անման յիշտառկներ պիտի մնան :

Ապրօյեան գերդաստան 1688ին Ասիոյ վաճառաշահն Զմիւռնիա քաղաքը կըփոխադրուի, Գաղղիացոց Լուդովիկոս Ֆ-Դ քազառորին պաշտպանութեան ու ազնուականութեան բղբեր կընդունի, ինչպէս նաև. 1717ին Ռուսաց կայսր Մեծն Պետրոսն հրովարտակ մը բոլոր կայսերութեանը Երկրին մեջ ազատ վաճառականութիւններ ընելու :

Երբոր Մեծն Պետրոս Ամսդերտամ էր, Ապրօյեան Պետրոս Աղայն իրեն աղերսազիր մը մատոյց խնդրելով ազատ վաճառականութեան արտօնութիւնը : Կայսրը մասնաւոր հրովարտակով մը խնդիրը կատարեց, որ այն կողմէրը վաճառականութեան ծաղկելուն շատ նպաստաւոր եղաւ : Այս հրովարտակին աշխարհաբառ, բարգմանութիւնը նու կըդնեմք զոր անցեալ տարի գրաբառ նրատարակեցինը, Պ. Սարգս Կիմբա ամսանի ուսու նեղինակին զրբեն առնելով, որ կըկոչուի « Համառատ տէսութիւն պատմութեան ազգին Հայոց ի սկզբանութիւններին մինչեւ ցիկրածնութիւն Հայկական նահանգին ի կայսերութեան Ռուսաց : »

la nation, de même que par les ministres des affaires étrangères de Russie et de France, et par différents consuls ou représentants de diverses nations.

D'après cette légende, la famille Abro, depuis longtemps une des premières de la nation, ainsi que le prouvent ses nombreuses alliances avec la famille royale des Bagratides, émigra d'Ani, la dernière capitale de l'Arménie. Elle habita longtemps Erzeroum, où les hautes fonctions qu'elle eut à remplir lui permirent de s'illustrer par des actions à jamais mémorables. En 1521, le chef de la famille, Alpiar, partit avec les siens pour la Turquie d'Europe et vint s'établir à Belgrade. Abraham, petit-fils d'Alpiar, grâce à son immense fortune, grâce surtout à ses talents et à une fidélité à toute épreuve, réussit à rendre d'éminents services aux pachas de Candie, Huséin et Keoprulu Oghlou; il obtint en récompense, par un khatti-chérif du sultan Ibrahim, le droit d'exercer le commerce dans toute l'étendue de l'empire, librement et sans être soumis à aucun impôt, et, en outre, l'autorisation de bâtir une église dans l'île. Il la fit construire à ses frais, ainsi que plus tard à Constantinople l'église de Saint-Nicolas. Elles resteront comme un souvenir immortel de la piété et de la bienfaisance de cette famille, avec celles de Silivri, de Mahalig et de Filibé ou Philippopolis.

En 1688, la famille Abro se transporta dans la cité commerçante par excellence de l'Asie, à Smyrne. C'est là qu'elle reçut de Louis XIV des lettres de protection et des lettres de noblesse. Plus tard, en 1717, un décret de Pierre le Grand devait lui accorder la liberté du commerce dans tout son empire.

Lors du séjour de Pierre le Grand à Amsterdam, M. Pierre Abro lui adressa une demande dans le but d'obtenir ce privilége. Il lui fut accordé par un décret qui a eu par la suite des résultats bien importants pour le commerce. Nous en donnons ci-dessous la traduction. Ce document, que nous avons inséré déjà dans nos publications, nous a été fourni par un ouvrage de M. Serge Glinka, écrivain russe distingué. Cet ouvrage a pour titre : *Coup d'œil général sur l'histoire de la nation arménienne, depuis son existence jusqu'au rétablissement de la province d'Arménie dans l'empire russe.*

« Ողորմութեամբն Ասուուծոյ մեր Պետրոս առա-
« ջին, Արքայ (Յար) և Թերթակայ ամենայն Ռու-
« սաց, և այլն, և այլն, և այլն :

« Աս հրովարտակովս կըյայտնեմք ամենուն որոց
« պիտ և զիտնալ, և մանաւանդ մեր դեկավարիչ ծե-
« րակուտին, կուսականերուն և անոնց փոխանորդ-
« ներուն, հրամանառարներուն, գաւառաց խորհըր-
« դականներուն, և զինուորական ու քաղաքական ա-
« մեջ կարգի ոստիկաններուն, և քաղաքներու մէջ և-
« ղած վերատեսուջներուն, քաղաքավետներուն և
« մարսի պաշտօնեաններուն, թէ երբոր Հոլանտիա
« էինք, նայկազն Պետրոս (Փիրէր) Ապրօ խոնարհաբար
« մէզի առերասպով մը խմացուց թէ ինքը և երկու
« եղբարբ Արքանամ և Ստեփան Ապրօ բնակիչք
« Զմիւննիոյ մեծ վաճառականութիւնունին Հնդկաս-
« տան, Պարսկաստան, Տամկաստան և այս կող-
« մերու եւրոպական քաղաքորութեանց մէջ, և իրենց
« վաճառականութեան մեծ մասը մետար և եւ ուրիշ
« Պարսից և Օսմէրից բերբէր. և միանգամայն մեծ
« ակնածութեամբ առաջարկեց մէզի թէ ինքը և իր
« երկու եղբարբ, իրենց այնպիսի վաճառաշանու-
« թինը առաջ տանելու համար կուզեն մեր քա-
« ղաւորութեան և զաւառներուն մէջն անցնելով
« Պարսկաստան երաւ և անկէ երկրին վաճառքները
« այս սահմաններս բերել, և անոնցմով ստուտուր
« ընել, մեր Աժտերխան, Եարոսաւ, Արքանիկ, Մու-
« րուարդարները, և կայսերանիստ Փերրապուրկ քա-
« ղարը անցնելով : Նոյնպէս մեր քաղաքորութեանը
« զաւառներուն մէջ տեսակ տեսակ վաճառքներ
« ծախել՝ արժան եղած մարսը հատուցանելով :
« Միայն թէ կըմրամայեմք որ այն վաճառքներին որ
« ի Պարսից մեր կայսերաքեանը մէջ մեր որ և
« իցէ քաղաքները և հաւահանգստները և ինչ ձա-
« նապարհով ալ որ ուզեն տանի, կամ մեր քաղաք-
« ուրեան զաւառներուն մէջ միայն ծախել, և կամ
« միայն անոնցմէ անցնելով այս սահմանները բերել
« ուզենան, մարսին տուրքը անոնցմէ բոլորովին
« այն օրինօթ առնուի՛ որով որ Պարսից տէրութեան
« հապատակ եղող Զուդայեցիքը կըմատուցանին, և
« այս բանին համար ինքը մէզմէ խոնարհութեամբ
« արտօնութիւններ և նրամաններ խնդրեց : Անոր
« համար մենք ալ մեր կայսերաքեանը և զաւառ-
« թերուն մէջ վաճառականութինը ծաղկեցընելու հա-
« մար, ոչ միայն ըստ ամենայնի իր խնդրոյն հասա-
« նեցար, հասպա նաև այս մեր հրովարտակը և
« արտօնութիւնը անոր տալու համեցանը, հրամայ-
« լով վերոխատակեալ ծերակուտին, կուսակայնե-

« Nous, Pierre I^e, par la grâce de Dieu Czar et
« Empereur de toutes les Russies, etc., etc., etc.

« Déclarons par les présentes à tous ceux qu'il
« appartiendra, et notamment à notre sénat dirigeant,
« aux gouverneurs, aux vice-gouverneurs, aux com-
« mandants, aux *landraths* et aux chefs de toute admi-
« nistration militaire et civile; de même que dans les
« villes, aux inspecteurs, aux bourgmestres, et aux
« employés des douanes, que, pendant notre séjour en
« Hollande, l'Arménien Pieter Abro, nous représenta
« très-humblement, dans un mémoire, que lui et ses
« deux frères, Abraham et Stépan Abro, demeurant à
« Smyrne, font un grand commerce aux Indes, en Perse,
« en Turquie et dans ces contrées-ci des souverains de
« l'Europe, lequel commerce consiste principalement
« dans la soie et autres marchandises provenant de
« la Perse et de l'Osséthie. Il nous déclara, en même
« temps, très-humblement, que lui et ses frères susdits
« sont dans l'intention de traverser, pour les besoins de
« leur commerce, nos États et pays pour se rendre en
« Perse, et de là importer les marchandises du pays
« dans ces contrées-ci, et entrer en relation avec nos
« villes d'Astrakan et d'Yaroslav, d'Arkhangel, de
« Moscou et notre résidence de Saint-Pétersbourg; de
« faire également le commerce dans notre empire avec
« toutes ces marchandises, moyennant le prix d'un droit
« convenable, nous priant de donner l'ordre pour que les
« marchandises qu'eux-mêmes ou leurs agents transpor-
« teront en Perse, ou de là dans nos États, par telle
« ville ou port de notre pays que ce soit, par telle route
« qu'ils jugeront convenable, ou qu'ils voudront vendre
« dans notre empire, ou destinées par eux à passer en
« transit dans notre pays, afin de les transporter dans
« ces contrées-ci, acquittent un droit entièrement con-
« forme à celui que paient les marchands domiciliés à
« Djoulfa, sujets de la Perse. A ces causes il nous de-
« manda très-humblement privilège et consentement.
« C'est pourquoi, Nous, voulant augmenter le commerce
« dans nos États et pays, avons daigné non-seulement
« acquiescer à sa requête, mais même lui conceder
« gracieusement le présent octroi et privilège, ordonnant
« à nos susdits sénat dirigeant, gouverneurs, vice-gou-
« verneurs, commandants, *landraths* et chefs de tout
« service militaire et civil, et dans les villes, aux inspec-
« teurs, aux bourgmestres et employés des douanes,
« que lorsque les susdits Pieter, Abraham et Stépan
« Abro, munis de notre présente charte, se rendront

« րուն եւ անոնց փոխանորդներուն, հրամանա-
« տարբներուն, խորհրդականներուն, եւ զինուորական
« եւ քաղաքական ուստիկաններուն, եւ մարսի պաշ-
« տօնեաններուն, որ եթ Պետրոս եւ Ալքանամ եւ
« Ստեփան Ասպրո մեր այս հրովարտակովս վաճառա-
« կանութիւն ընելու համար ձամբորդութիւն մը ընեն,
« եւ կամ իրենց կողման վաճառքներով գործակալ-
« ներ դրկելու ըլլան, ամեն տեղ ազատ եւ անարգել
« ըլլան, թէ ծովով եղեր է թէ ցամարով, որ ձամբով
« ու որ քաղաքեն որ այ ուզելու ըլլան երբալ, իրենց
« մարդիկներովն ու կամ կարասիրովը բողոք գիրեն,
« առանց ամենեափն գրկողութիւն եւ խափանում մը
« ընելու, այլ մանաւանդ իրենց խնդրին համե-
« մաս ամեն օգնութիւն անոնց ընել : Բայց իրենց
« նետ գտնուած, եւ կամ իրենց գործակալներուն նետ
« դրկուած վաճառքներեն կը հրամայենք որ մարսա-
« պետները, քաղաքավետները եւ ուրիշ պաշտօ-
« նեաները այս կերպով առնուն տուրը, եւ պատուի-
« րուած տեղը բերուած դրամը, մեր քաջանորական
« գանձը, որ բոլորովին նման ըլլայ Պարսից հապատակ
« Զուդայեցի Հայերեն առնուածներուն՝ իրենց նետ
« դրուած պայմաններուն համեմատ. անկէ ի զատ
« մեկը չհամարձակի բան մը պահանջել, թէ իրենցն
« եւ թէ իրենց գործակալներեն, եւ անոնց վրայ տուրը
« ձգել, եւ մեր հապատակներեն չըլլայ որ մեկը անոնց
« դպչի, այլ վախճայ մեր բարկութեան սաստկու-
« թենեն եւ սաստկապահանջ տուրաներեն :

« Եւ այսպէս մեր, մեծազօր ինքնակալ, մեր ար-
« քունական մեծութեամբը մարդասիրաբար կը հա-
« միմ եւ կը հաւանիմք անոնց եւ իրենց գործակալ-
« ներուն մեր արուանիստ Սեներ-Փերրապութիվ մէջ
« եւ ուրիշ վերը լիշտատակած քաղաքներուն մէջ
« ազատաբար բնակի եւ վաճառել ամեն տեսակ
« վաճառքները միայն թէ պատուիրանա, արզիւուած
« չըլլայ, եւ վաճառականութեան պատճառաւ. մեր
« եւ ուրիշ տէրութեանց քաղաքները քայել, եւ իրենց
« վաճառքները տանիլ կամ դրկել զուրով եղեր է,
« թէ ցամարով, հասուցանելով՝ ինչպէս որ վերը
« ըսինք, պարտուապատշաճ եղած տուրը, Պարսից
« հապատակ եղող Հայոց տուած տուրին պէս : Այլ
« եւ կը հրամայեմք որ նոյն Պետրոսի Ասպրո եւ իրենց
« եղբարցն ու գործակալներուն ամենեն աւելի հովա-
« նաւորութիւն եւ օգնութիւն ըլլուի, որպէս զի իրենց
« ուրիշ հայկական եղբարը տեսնելով զայն, ինչ-
« պէս նաև ուրիշ ազգե վաճառական մարդիկ, յոր-
« դրուին նոյնպէս մեր եւ Պարսից երկրին նետ
« առուտուր ընելու : Այս բանիս հաստատութեանը
« համար, մեր ձեռուովը ստորագրեցինք եւ կայս-

« dans nos États, dans le but de faire du commerce,
« ou enverront des agents chargés de leurs marchan-
« dises, ils soient partout libres de circuler par terre
« et sur mer, par telle route et par telle ville qu'ils vou-
« dront passer, avec tous leurs gens et bagages, sans
« être assujettis à aucune vexation et empêchement; au
« contraire, qu'à leur demande, on leur prête toute
« sorte de secours. Quant aux marchandises qu'ils
« apporteraient avec eux, où qu'ils expédierraient sous
« la conduite de leurs agents, nous ordonnons aux
« inspecteurs des douanes, aux bourgmestres et aux
« autres employés, de n'exiger d'eux d'autres droits,
« dans les lieux désignés pour la perception des re-
« venus de notre trésor, que ceux auxquels sont assu-
« jettis les Arméniens de Djoulfa, sujets de la Perse,
« selon le contrat stipulé avec ces derniers, et de ne
« leur rien prendre soit personnellement, soit en sus
« à leurs agents; qu'en outre, aucun de nos sujets n'ait
« la témérité de les soumettre à des impôts ou de les
« vexer, d'une manière quelconque, sous peine d'en-
« courir notre disgrâce et de subir une amende énorme.

« Ainsi Nous, grand souverain, dans Notre Majesté
« Royale, nous octroyons gracieusement à eux-mêmes,
« aussi bien qu'à leurs agents, un libre séjour dans
« notre résidence de Saint-Pétersbourg et dans les
« autres villes sus-mentionnées; leur permettant de
« trafiquer sur toute sorte de marchandises non pro-
« hibées; de se rendre, pour cause de commerce,
« dans nos autres villes et dans un royaume étranger
« quelconque, et de transporter ou expédier leurs
« marchandises par mer ou par terre, moyennant le
« payement, ainsi qu'il a été dit plus haut, d'un droit
« convenable, tout à fait conforme à celui qui est perçu
« des susdits Arméniens, sujets de la Perse. Nous
« ordonnons en outre, qu'à ce même Pieter Abro et à
« ses frères et agents, soient assurées une protection et
« une assistance toutes particulières, afin que, à leur
« exemple, les autres Arméniens, leurs frères, et les
« commerçants des autres nations, soient attirés en vue
« d'établir le commerce dans notre pays avec la Perse.
« C'est pourquoi, et en confirmation du présent pri-
« vilege, nous y avons apposé notre signature de notre

« բական կենիքովս դրոշմելու հրամայեցինք, եւ մեր
« այս հրովարտակը առջի ստվարութեանը պէս զրի
« անցնել տաղով՝ իրենց կամ իրենց գործակալներուն
« առանդել այն բաղաքներուն եւ այն տեղերուն մէջ
« ուր որ օրեն է տուրք առնուլ: Եւ քեզ իրենցն կամ
« գործակալներեն մէկը առանց այս հրովարտակին
« այ այնպիսի վաճառականութեան համար մեր տե-
« րութեանը մէջ գալու ըլլայ՝ հրաման ունենայ, եւ
« այս բանիս վկայութիւն համարուի երբոր հրովար-
« տակիս օրինակը Ապրո Պետրոսին ստորագրու-
« թեամբը եւ կերպվը ցուցընեն, եւ այնպէս կատարուի
« ամեն բան՝ ինչպէս քէ մեր այս բուն խոսկան
« հրովարտակ մէջ բերուկը: Տուեալ յԱմսդերտամ,
« ի 28 առուր ամսեանն յունուարի, յամի տեսուն
« 1717 եւ ի բագաւորութեան մերոյ ԼԵ ամի: »

Երեւելի անձինք նետզինու իրարու յաջորդելով
կը հասցընեն զմեզ մինչեւ Առաքել Աղա եւ իւր օրդին
Աբրահամ Աղա, արժանի շառափի այնպիսոյ ազ-
նուական տոհմի:

Խնմեւտանիերորդ դարուս սկիզբէն ի վեր Ապրօ-
յան ազգասոնմին անդամոց շատերը այլ եւ այլ տե-
րութեանց բարձր պաշտօններու մէջ մէծ անուն հանեցին: Ամեն մարդ զիսէ գերանամբաւ Եռևանքեան Պո-
դոս Պէյին Մեհմեմէտ Ալի փոխարքային ըրած
մէծամեծ ծառայութիւնները: Աբրահամ Աղային մէծ
եղբայրը Գալուստ Աղային որ 1856ին վախճանեցաւ ի
Թրեստ, Երկար ժամանակ Զմիռնիոյ մէջ Անգլիոյ
հիմաստուսին առաջին բարգմանն էր:

Վաեմապատի. Նուայար Պէյին որ Սայխու Փաշային
բարտողար եւ Կարմիր ծովուն մէջ բանող շղթ-
նաւոց Եղիպատական ընկերութեան երկրորդ նախա-
գահն է, եւ իր մէծամեծ արքեանցն համար այնեալ
պատուանշաններով եւս զարգարեալ, Աբրահամ Աղա-
յին բեռորդին է, եւ Վաեմափայլ Երամեան Գերոյ Պէ-
յին աղջկանը նետ կարգուած է, որ Եղիպատոսի փո-
խարքային սեղանաւորն է ի Կոստանդնուպոլիս, եւ ոչ
միայն անոր, այլ եւ բարձրագոյն Դրան առջեւ մէծ պա-
տիւ ունի: Սուտանի նուշակաւոր կուսակալ Առաքել
Փաշան Նուայար Պէյին եղբայրն է, եւ որուն համար
սուս գոյծ սուսին օրագիրը իրեւ սպանեալ ի կատա-
դութենէ ապստամբած վայրենամիս բնակչաց: Եւրիսէ
հարազատին տուած տեղեկութեանը համեմատ ու-
րախութեամբ կաւեսնեմք որ սուս է այն եւած ձայնը,
եւ ընդհակառակն բաջառողջ է մարմնով եւ սիրելի
յոյժ փոխարքային: Քրիստոնէից մէջ վաշայութեան
պատուոյն առաջին հասնողն եղաւ նա ինքն բարձրա-
պատիւ Առաքել Փաշան, լիշտակաց արժանի պա-
տիւ քէ իրեն եւ քէ իւր ազգին :

« propre main, et avons ordonné de le munir de notre
« sceau souverain, et de le transcrire dans la ville où
« est établie la perception des droits, et de remettre
« copie d'icelui à eux-mêmes ou à leurs agents, ainsi
« qu'il a été dit plus haut. Et s'il arrive à quelqu'un
« d'entre eux ou de leurs agents de se rendre dans
« notre royaume pour le même commerce sans être
« porteurs de cet écrit, ils en ont la liberté; et il leur
« suffira de produire, pour tout témoignage, copie des
« présentes lettres avec la signature et le sceau de
« Pieter Abro. Ordonnons encore d'agir en tout dans
« le même sens, comme si notre écrit même était re-
« présenté en original. Donné à Amsterdam, ce vingt-
« huitième jour de janvier de l'an 1717, et de notre
« règne le trente-cinquième. »

Une succession non interrompue d'hommes illustres nous conduisent jusqu'à M. Arakel et à M. Abraham Abro, son fils, digne rejeton d'une si noble souche.

Depuis le commencement du xixe siècle, les différents membres de la famille Abro n'ont cessé de se distinguer dans les fonctions élevées qu'ils remplissaient près de divers gouvernements. Il n'est personne qui ne connaisse les services signalés rendus à Mehémet Ali par le célèbre M. Boghos Yousouff. M. Caloust, le frère ainé de M. Abro, mort à Trieste, en 1836, lui aussi, remplit longtemps à Smyrne, avec la plus haute distinction, les fonctions de premier interprète au consulat d'Angleterre.

Son Excellence Noubar Bey, aujourd'hui secrétaire de Said Pacha et vice-président de la compagnie égyptienne des paquebots de la mer Rouge, est le neveu de M. Abro. Son rare mérite lui a valu déjà de nombreuses déisations. Il a épousé la fille de Son Excellence Kévork Bey Eramian, banquier du vice-roi d'Egypte à Constantinople, et qui jouit auprès de ce prince aussi bien qu'auprès de la Sublime-Porte, de la plus haute considération. Le célèbre gouverneur du Soudan, Arakel Pacha, est frère de Son Excellence Noubar Bey. C'est à tort qu'il y a quelques mois les journaux annonçaient qu'il avait succombé sous les coups des indigènes révoltés. Nous sommes heureux de pouvoir démentir cette nouvelle sur l'assurance formelle que nous en a donnée son frère, qu'il jouit au contraire d'une santé florissante, et que jamais le vice-roi ne lui a témoigné une plus haute estime. C'est pour lui, comme pour la nation, un bien grand honneur que, de tous les chrétiens, il ait, le premier, mérité d'être élevé à la dignité de Pacha.

ԿԵՆՑԱԴՈԳՈՒՏ ԲՈՆՔ

ԱՇՈԽՆ.

F. JOHANNOT.

TAMISIER.

Ահաւասիկ այս վերջին գեղածիծաղ տեսարանը, որում կրնամք ըսել թէ տարուան չորս եղանակաց տօնախմբութիւնն է. ձմերային, գարնանային և ամառուան զուարձութեանց մէջ պտղտելէն ետք ճարտար նկարիչը աշնանային բոլոր առասու-

թիւնները միատեղ կըրերէ մեր առջև : Գիշարնակ տիկնայք իրենց բնակարանեն դուրս ելեր են շքեղաշուք արեւուն մարը մտնելու ատենն, որ ամպերը կըրուսազարդէ. մեծամեծ ձեմելիքներու մէջ ձիով ժուռ զայռ ժամանակ ձիերուն ու-

քին տակը գտնուած չոր տերեւները կը բոցընեն, եւ անոնց լեղի հոտին հետ երեկոյեան զովածին զեփիւը կը ծծեն : Երենց ամարանոցին մօտ բլրին ստորոտը ձիւն վար իջած ատեննին, ահա եղբայրնին առջեւնին կեցէ, անտարին մէջ ըրած որսերը զուարձութեամբ կը ցուցընէ եւ զամենքը կը հիացընէ. տղայն մօրմէն առաջ կանցնի. զլուխը վեր բոնած ու ձեռութեները յիտին՝ զարմանալով մը նապաստակին կը նայի : Երմէ քիչ մը հեռու շունը ջորս բարին վրայ անշարժ կեցած՝ կարծես թէ դեռ որսի կը լապասէ :

Քայց այս զուարձութեանց եւ առատութեանց տեսարանին ձախակողմը այգեկուր կանայք կը տեսնեմք՝ ձեռքերնին խաղողով լեցուն կողովներ բոնած : Երենք ալ գեղեցիկ են եւ այնպիսի գեղեցկուրիւն մը ունին, զոր կատարեալ առողջութիւնը միայն կրեայ մարդուս տալ. զուարը եւս են, վասն զի առատութիւնն հետերնին առած տեսակնին կը բերեն : Այսպէս մէկ կողմը հանգստութեան եւ միւս կողմը աշխատանքին բերկրատիր զուարձութիւնները կը տեսնեմք : Հոս գեղեցկուրեան մէկ կողմը աչքերնուս կերեւայ մետաքսէ եւ նրաբել բենեզեայ քողերով զարդարած, եւ նոն միւս կողմը՝ կտառով եւ որբի երերածուփ տերեւներով :

Ամենեւին մի հարցըներ՝ թէ որուն զուարբութիւնը աւելի կատարեալ է, եւ սրտի հանգստութիւնն աւելի ապահով :

Զայդ նվ կրնայ ըսել : Ձկայ այս աշխարհիս մէջ վիճակ մը որ կարենայ մարդուս ճշմարիտ երջանկուրիւն տալ : Մեր մէջն է այն երջանկուրիւնը, եւ մեզմէ ճառագայրածեւ դուրս կը ծաւալի : Ամենքնիս ալ սրտերնուս մէջ արեւ մը ունիմք, որ աշխարհս մեզի բոցակեց կը նէ կամ սառուցեալ, լուսաւոր կամ խաւարչտին :

Անկողմնասէր դիտողը ոչ այն ազնուական տիկնայքը գեղացիներէն երջանիկ կը համարի, եւ ոչ գեղացիքը ազնուական տիկնանցմէ, այլ երկու կողմին եւս յաջողութիւնները կը նամքէ : Դնացէք, կը ալ ինքնիրեն, ազնուական տիկնայք . ամեն բան ձեզի կը ժպտի եւ կը նազանդի . համարձակ ձեր բարօրութեան մէջ քայեցէք, քայց եւ անոր արժանի ըլլայու ջանքը մի մոռնաք . անտառներու մէջ ձիերնիդ վազցոցէք, միայն թէ վազուածքին արբեցութեամբը չտեսներու չզարնէք այն խեղճ ու պատըռտած հազուատներով կինը, որ կոնակի չոր ֆայտի բեռան տակ ընկած առջևնիդ կեցէ : Գեղեցկազոյն բաւիրով եւ բան-

կագին նիւսկեններով զարդարուեցէք, քայց զեղացի կնոջ հագած խոշոր կտաւէ պատմուանեն մի գանիք, մի անարգէք զայն . զուարձացէք, ուրախացէք որչափ կուզէք, միայն թէ չըլլայ որ անով սրտերնիդ կարծրանայ, եւ ուրախուրիւնը միայն ձեզի համար եղած կարծէք, այլ գիտոցէք որ պարտքերնիդ է ուրիշներու եւս անկէց մասն եւ բաժին հանել :

Դուք եւս, արիասիրտ, հաստաբազուկ, հերարձակ եւ թխատիպ այգեկուրք, այս հարստութեանց քովէն առանց նախանձելու անցէք, անոնց՝ որոց բախտը ձեզմէ հանգիստ ու բարեկեցիկ վիճակ տուեր է, սիրելի բարեհամութիւն մը ցուցըցէք, որ աղքատին վիհանձնութիւնն է : Անոնց հարստութիւնը մի ատէք, որպէս զի անոնք եւս ձեր աղքատութիւնը սիրեն : Զուարբութեամբ ձեր բանին գործին ետեւեն եղիք՝ առանց ուրիշին բեռը քննելու : Աստուած միայն զիտէ թէ իւրաքանչիւրինը ինչ կը կշուռ . ձերինները աչքի կերեւան, քայց որչափ ալ կան որ աներեւոյր են : Ձեր ճակատէն վազած քրտինքը ամենքը կը տեսնեն . քայց այլոց աչքին բափուած զաղտնի արտասուքը չեն տեսնուիր... :

Թարգմանեաց ի գաղղիականէ

ՅՈՎՀԱՆՆԵԼՅ ՏԱՐԵՍԽԱՆ

Աշակերտ Հայկազեան Վարժարանին :

—————

Բարեկիրը մարդու մը մեծ ամօր է ամենօրեայ զործածած բաներուն պատճառը զգիտնալ : Ո՞րչափ քիչ հոգի կայ որ զիտնայ թէ ինչպէս կը շինուի հացը, կարագը, ձերը, զինին, կաշին, ապակին, բուղըը, եւ ուրիշ անրիւ զործածական բաները : Ինչո՞ւ կը տվիրուին ասոնք . ամեն տեսածին պատճառը զիտնալու փափաքով, հետաքրքրութեամբ հարցընելով ու զրքերու մէջ փընտելով պրավլտելով :

Երաւունքն ու պարտքը երկու արմաւենիներու կը նմանին, որ մինչեւ որ քովէքով չաձին պառող չեն տար :

Propriétaire-gérant : A. LACHAT

Ի ՓԱՌԵԶ, Ի ՏՊԱՐԱՆՆ ԱՐԱՄԵԱՆ,

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ .

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԹԱՆԴԱՐԱՆ .

Տարեկան Հարցաքննութիւն Հայկազեան Վարժարանին .
Սահմանք Տեսչութեան Հայաստանեաց եկեղեցւոյ ի
Ռուսիա . (Նարայարութիւն .)

ՀԱՅԿԱՑՄԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՇԵՆ ՄՌՈՐԴԿԱՆ .

Ապրօյեան Արքանամ Աղա . (Հայ. և Գաղղ.)

ԿԵՆՑԱԼՅՈԳՈՒԽ ԲԱՆՔ .

Աշուն .
Խորհրդածութիւնք .

SOMMAIRE.

MUSÉE ARMÉNIEN .

Distribution des prix du Collège national arménien .
Constitution de l'Église arménienne en Russie . (Suite .)

GALERIE DES HOMMES DE MÉRITE .

M. Abraham Abro . (Arm. Franç.)

CONNAISSANCES UTILES .

L'Automne .
Pensées .

ԳԻՆ ԸՆԿԵՐԾԱԳՐՈՒԹԵԱՆ .

Ի Փարիզ, տարեկան . Ֆրանք. 20 »
Ի Կոստանդնուպոլիս, ի Զմիռն-
նիս, յԱղեքսանդրիս, և
ի Հնալիկս . . . . . 24 »
Ի Ռուսաստան և ի Պարսկա-
ստան . . . . . 25 »
Գին միոյ տեսրակի . . . . . 3 »

PRIX D'ABONNEMENT :

Paris, par an	Fr. 20	»
Constantinople, Smyrne, Alexandrie, Indes	24	»
Russie et Perse	25	»
Prix d'un exemplaire	5	»

ԳՈՐԾԱԿԱՆ. ԲՆԿԵՐԾԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ, Պ. Ճ. Արամեան, ի փողոց Սէն-Միլիֆո 38.
Կամ ի գրանցի նորա, ի փողոց Ասէկի, թի. 5.
ՎԵՆԵՑԻԱ, Յակովլոս աղա Արիմեան .
ԳՈԼԻԱ, Կարազլոս աղա Խորիմեան .
ԶՄԻԹՆԵԱ, Ղուկաս աղա Պալղազարեան .
ԱՐԵԲԱՆԴԻԹԻ, Ղազարս աղա Տէր-Գևազարեան .
ԵԱՀ ՄՈԼՏԱԿԻՄՅ, Յակով աղա Պրյըզեան .
ՏԲԻՒՄ, Համբարձում և Անատիք Աղայք Էնդիկանեան .

ON SOUSCRIT

A PARIS, chez D. Aram, rue Saint-Sulpice, 38, ou à son
bureau, rue de l'Abbaye, 5.
VIENNE, H. Arschag, Biber-Bastei, 659.
CONSTANTINOPLE, G. Utudjian.
SMYRNE, L. Balthazar.
ALEXANDRIE, L. D. Gasparian.
JASSY, J. Boujoukly.
TIFLIS, Enfédjian frères.